

Prof. Dr. Mehmet Kaya

TEMEL DÜŞÜNCELER

2

- Türkiye Irak ve Kuzey Irak
- Türkiye ve Rusya Federasyonu
- Türkler – Makedonlar ve Balkanlar
- Türkiye ve Suriye
- Türkiye ve İran
- Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti
- Türkiye ve Ermenistan
- Türkiye ve Bosna Hersek

ÜÇÜNCÜ BASKI

Ankara - 2012

© : İmaj Yayınevi
Ankara, 2012

ISBN ISBN 975-7852-22-8

İMAJ YAYINEVİ

Fakülteler Mahallesi

Dirim Sk. 23/1

Cebeci/ANKARA

Tel: (0312) 319 32 25 - (0312) 363 54 14

Fax: (0312) 363 09 91

web: www.imajyayinevi.com

e-mail: bilgi@imajyayinevi.com

İLETİŞİM TELEFONU

0 (533) 771 26 36

Baskıya Hazırlık : İmaj Yayınevi
Baskı : Pelin Ofset

Prof. Dr. Mehmet KAYA

1950 yılında Kahramanmaraş'ın Elbistan İlçesinin Güblüce Köyünde doğdu. İlkokulu Güblüce Köyünde, Ortaokul ve Liseyi Elbistan Mükrimin Halil Lisesinde tamamladı. 1967'de Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesine girdi. 1974'de tıp tahsilini tamamlayarak Tabip Teğmen olarak Tıp Doktoru Unvanını aldı. 1974-1975'de Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde Askeri Tababet ve Genel Tıp konularında eğitimini tamamlayarak Doktor Üsteğmen oldu.

- Daha sonra 1975-1977 yılları arasında Kara Harp Okulu'nda iki yıl süre ile kıta doktorluğu ve baştabiplik yaptı. 1977-1981 yılları arasında Gülhane Askeri Tıp Akademisi ve Askeri Tıp Fakültesinde Genel Cerrahi İhtisasını tamamladı. 1981-1986 yılları arasında aynı klinikte uzmanlık ve başasistanlık yaptı. Bu dönem içinde Amerika Birleşik Devletlerinde Mississippi Devlet Üniversitesinde organ nakilleri üzerinde araştırmacı olarak çalışmalarda bulundu.

- 1987'de Gülhane Askeri Tıp Fakültesinde Genel Cerrahi Anabilim Dalında Yardımcı Doçentliğe başladı. Daha sonra YÖK kurallarınca 1988'de Üniversite Doçenti, 1994'de Üniversite Profesörü oldu. Prof. Dr. Mehmet KAYA, 1999'da 32 yıldan fazla hizmet ettiği Türk Silahlı Kuvvetlerinden kendi isteği ile ayrılarak 1999 Genel Seçimlerinde Kahramanmaraş'dan 21. Dönem Milletvekili olarak TBMM'ne girdi.

- Prof. Dr. Mehmet KAYA'nın "Pratik Cerrahi" adlı Texbook şeklinde Genel Cerrahi Tıp Ders Kitabı, "Düşünceler" adlı Tıp, Serbest Düşünce, Askeri Strateji, Siyasi, Felsefi, Çevre, Coğrafi Tarihi ve Beşeri konularını içeren, kendi düşüncelerini 5 ciltlik küçük kitaplar serisi şeklinde topladı. Prof. Dr. Mehmet KAYA'nın 260 civarında da daha çok tıbbi olarak yayınlanmış yerli ve yabancı yayını mevcuttur. Prof. Dr. Mehmet KAYA İngilizce bilmektedir.

ÖNSÖZ

XX. yüzyılın son çeyreğinde dünya büyük bir değişim süreci geçirmiştir. 1945 sonrası, başlayan soğuk savaş dönemi daha uzun zaman sürecekmış gibi görünürken, XX. yüzyılın son çeyreğinde iki kutuplu dünya kendiliğinden çözülmüştür. XXI. yüzyılda dünya, çok kutuplu bir dünya olacağa benzemektedir.

1980 den sonra Türkiye serbest piyasa ekonomisine geçmeye başlamıştır. Yine bu yıllarda Türk Dünyasında serbestlik ve bağımsızlık hareketleri vukua gelmiştir. Bu durumu Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, Mustafa Kemal Atatürk 29 Ekim 1933'de bizlere şöylece belirtmiştir. "Bugün Sovyetler Birliği dostumuzdur, komşumuzdur, müttefikimizdir. Bu dostluğa ihtiyacımız vardır. Fakat yarın ne olacağını kimse bugünden kestiremez. Tıpkı Osmanlı Devleti gibi, tıpkı Avusturya-Macaristan gibi parçalanabilir, ufalabilir. Bugün elinde sımsıkı tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostumuzun idaresinde dili bir, inancı bir, özü bir kardeşlerimiz vardır, onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak, o günü susup beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprülerini sağlam tutarak, dil bir köprüdür, inanç bir köprüdür, tarih bir köp-

rüdü. Köklerimizimize inmeli ve olayların böldüğü tarihimizin içinde bütünleşmeliyiz. Onların bize yaklaşmalarını bekleyemeyiz bizim onlara yaklaşmamız gereklidir".

Mustafa Kemal Atatürk'ün işaret ettiği bu hususlar bir ileri görüşlülüktür. O zamanki komşumuz olan Sovyetler Birliği'nin sonunu görmüştür. Atatürk, o zaman Kuzey komşumuz olan Sovyetler Birliği ile daima iyi komşuluk ilişkilerine önem vermiş, karşılıklı saygı ve dayanışma prensiplerine dikkat etmiştir. Atatürk'ten sonrada Türkiye Cumhuriyeti komşuları ile iyi ilişkiler kurmak için büyük çaba sarfetmiştir. 1980 den sonra dünya dengeleri, yeniden oluşurken Türk Dünyasındaki kaynaşmada tam istenen şekilde olamamıştır. Hatta bazı dünya ülkeleri ve komşularımız Türk Dünyasındaki gelişmeleri şüphe ve korku ile karşılamışlardır. Oysa ki Türk Dünyası, Dünyamızın önemli bir kısmıdır. Türk Dünyasındaki gelişmeler, yaklaşımlar ve dayanışmalar diğer dünya ülkeleri içinde önemli bir varoluş ve denge unsurudur. Birlik içinde olan Türk Dünyası ise "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" prensibinin bölgede ve Dünya'da uygulanmasının temelini teşkil eder.

Bugün her vatandaşımızın, Türkiye Cumhuriyeti'nin iç ve dış meselelerini, komşularımızla olan ilişkilerimizi bilmesinde yarar vardır. Bu anlayış kitlesel bir yaklaşımı ve benimsemeyi sağlar. Türkiye Cumhuriyeti gibi coğrafyası, tarihi ve kültürü olan bir ülkede, iç ve dış meseleler, sadece dışişleri görevlileri ile boyutlandırılmaması gerekir. Bu boyutlandırma tüm vatandaşların bilinçleri doğrultusunda, ulusal paylaşım olmalıdır.

Değerli okuyucular, bu "Düşünceler" serisi tüm vatandaşlarımızın, komşularımız ve diğer dünya devletleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin iyi dostluk ve komşuluk ilişkilerinin bir değerlendirilmesi şeklinde yazılmıştır. Farkında olmayarak herhangi bir hata yapılmış ise bağışlanacağıma umuyorum.

Prof. Dr. Mehmet KAYA

İÇİNDEKİLER

TÜRKİYE İRAK VE KUZEY İRAK	1
TÜRKİYE VE RUSYA FEDERASYONU	13
TÜRKLER - MAKEDONLAR VE BALKANLAR	20
TÜRKİYE VE SURİYE	26
TÜRKİYE VE İRAN	33
TÜRKİYE VE ÇİN HALK CUMHURİYETİ	42
TÜRKİYE VE ERMENİSTAN	47
TÜRKİYE VE BOSNA-HERSEK	53
TÜRKİYE ONİKİ ADA VE YUNANİSTAN.....	59
TÜRKİYE BATI TRAKYA VE YUNANİSTAN	65
TÜRKİYE VE BULGARİSTAN	68
TÜRKİYE İSRAİL VE DİĞER TÜRK CUMHURİYETLERİ	75
TERÖRİZM NEDİR? TÜRKİYEDE VE DÜNYADA TERÖRİZM	82
KAYNAKLAR	87

TÜRKİYE IRAK VE KUZEY IRAK

Irak güneybatı Asya'da bir devlettir. Cumhuriyetle yönetimi sağlanmaya çalışılır. Toprakları Mezopotamya bölgesinin büyük bir kısmını kapsar. Kuzeyinde Türkiye, güneyinde Suudi Arabistan ve Kuveyt, doğusunda İran, batısında Suriye ve Ürdün bulunmaktadır. Yüzölçümü 444.442 km²'dir. Nüfusunun %82'si Araptır. Resmi dili Arapça'dır. Ülke halkının %98-99'ı müslüman olup başşehri Bağdat'tır.

Irak iklimi sıcaktır. Yağışlar tarım yapabilmek için yeterli değildir. Tarım genelde Kuzey Mezopotamya'da yapılır. Güneyde sulama tesislerinin olduğu yerlerde yapılır. Tarım ürünü olarak ençok pirinç, afyon, pamuk, turunçgiller ve hurma yetişir. Kuzeyde hayvancılık daha önemli bir yer tutar.

Ülkenin ekonomik zenginliğinin temelini petrol oluşturur. Petrol yatakları ve kuyuları ülkenin kuzeydoğusundaki dağlık bölgededir. Burada da Kerkük ve Musul en önemli petrol bölgesidir. Kerkük ve Musul petroleri, boru hattı ile Türkiye üzerinden Akdeniz'e nakledilmektedir. Irak'taki Türklerin sayıları herşeye rağmen

men, gittikçe artmaktadır. Türkler genelde Kerkük ve Musul bölgelerinde yoğunlaşmaktadır.

Irak ve Mezopotamya'da, tarihte, Sümerler, Asurlar, Babiller, Persler, Romalılar, Selçuklular ve Osmanlılar uzun yıllar hüküm sürmüşlerdir. Mezopotamya medeniyeti dünyanın en eski medeniyetlerindedir. Irak ve Mezopotamya medeniyetinin en sonuncusu olan Osmanlı medeniyetidir. Osmanlı İmparatorluğu güçlü devrini tamamlayıp egemenliği altındaki ülkeleri yönetemez hale gelince, Irak'ta da milliyetçi hareketler baş göstermiştir. Daha sonrada I. Dünya Savaşı sırasında Irak toprakları İngilizler tarafından işgal edilmiştir. İngiltere, Irak'ta uygulayacağı politikasına uzun süre yön verememiştir. 1918'de Fransa ve Amerika'nın istekleri doğrultusunda Irak'ın yönetiminin Irak halkının istekleri doğrultusunda olmasının gerektiği fikri kabul edilmiştir.

1920 yılında Emir Abdullah bin Hüseyin subaylar tarafından Irak Kralı ilan edilmiştir. Daha sonra ülkede bazı karışıklıkların çıkması üzerine Emir Faysal Kral ilan edildi. 1920-1923 yılları arasında Milletler Cemiyeti mandası hüküm sürdü

1923-1958 yılları arasında ise Irak'ta belirli aralıklarla devamlı ihtilâller olmuştur. 1958'de Kral Faysal II. öldürülmüş ülkede cumhuriyet ilân edilerek başa General Abdülkerim Kasım geçmiştir.

1963 de Sosyalist Baas Partisi önderliğinde yapılan hükümet darbesi ile Abdülkerim Kasım kurşuna dizilmiştir. Daha sonraki yıllarda da Irak'ta iç darbeler bir

birini takip etmesi sonucu, 1979 yılında Saddam Hüseyin Irak devlet başkanlığını ele geçirmiştir.

1918'de I. Dünya Savaşı sonucu Osmanlı Devleti yenilince daha önceden İngiltere tarafından hedef bölge olarak seçilen Basra, Musul, Kerkük ve Bağdat bölgeleri işgal edilmiştir. Bu bölgeler Osmanlı Devleti'nin etnik ve din bakımından çeşitlilik gösteren bölgeleri idi. İngiltere, kendine göre dünyada ulus inşa etmede çok mahir olmalarına rağmen bu bölgelerde etkili olamamışlardı. Irak'ta, Arap halkı Sünni ve Şii diye iki kısma ayrılmışlardır. Özellikle Şii kısmının İran'la ilişkileri oldukça fazladır.

Son zamanlarda, Osmanlı Devleti, Kuzey Irak bölgesinde şehirlerde hakim idi, kırsal bölgelerde otorite kabilelerin ellerinde idi. İngiltere bu sefer burada Arapları bir kategoride, Türk ve Kürtleri bir kategoride belirlemeye çalışmıştır. İngiltere'nin kendi düşüncesine göre idare Arapların elinde olmalıydı. Bunun içindir ki en iyi adam Osmanlılara karşı ayaklandırdıkları Şerif Hüseyin'in oğlu Emir Faysal idi. İngiltere, Irak ismini verdiği yeni devlete Emir Faysal'ı, Kral olarak atadı.

1925'de İngiltere Irak'a yeni bir Anayasa hazırlayarak devlet şeklini de belirledi. 1932'de Irak resmen bağımsızlığını ilan etti ve Milletler Cemiyetine de üye oldu.

İngiltere kendi eli ile kurduğu Irak Devleti ile 1925 yılında 75 yıllık petrol antlaşması yaptı. İngiltere'nin de istediği bu idi. II. Dünya savaşının sonuna kadar İngiltere, Irak petrollerini bedava diyecek kadar bir ucuzlukta kullanmıştır.

1800'lerin ikinci yarısından sonra Batılılar bir şark meselesi çıkarmışlardır. Bu şark meselesinde hedef bölge esas olarak Ortadoğu ve Kafkaslardı. Bu Şark Meselesi Osmanlı Devleti ve daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin de uğraştığı bir konu olmuştur. Bu şark meselesi Lozan Antlaşmasında da, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin karşısına çıkarak Kerkük ve Musul bölgelerinin Statüsünün nasıl olacağı tartışmalarına yol açmıştır. Lozan'da bir antlaşma değil büyük hesaplaşmalar olmuştur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Lozan Antlaşmasında, yendiği Yunanistan ile değil de Avrupalı galip devletlerle masaya oturmuştur. Lozan'da Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Osmanlı Devletinin devamı ve mirasçısı olarak kabul edilmiştir.

Kerkük-Musul, Kuzey Irak ve Türkiye sınırı 23 Ocak 1923'deki Lozan Antlaşmasında gündeme getirilmiştir. Kerkük-Musul bölgesinin statüsünü her yerde Türkiye aleyhine İngiltere yönlendirmiştir. Irak Krallığının kurulmasını ve Kuzey Irak'ın (Kerkük-Musul) Türkiye'ye verilmemesi için ortam hazırlayan, Araplara bu konularda vaatlerde bulunan İngiltere olmuştur. İngiltere, Kuzey Irak'ın (Kerkük-Musul) petrol yönünden ve orada yaşayan Hristiyanlar bakımından, bölgenin Türkiye'ye verilmesinin söz konusu olmadığını her zaman savunmuştur.

Ankara Hükümeti ise Kerkük ve Musul bölgesinin Misak-ı Milli sınırları içinde olduğunu, coğrafya ve insan yapısı Anadolu'nun bir uzantısı olduğunu, savunmuştur. Bu ara Amerikan Petrol şirketleri de İngilte-

re'nin istekleri doğrultusunda çalışmalar yapmışlardır. 1923 tarihli Lozan Antlaşmasında Kerkük, Musul ve Hatay, Türkiye'nin sınırları dışında kalmıştır. 1923 Lozan Antlaşmasında Türkiye-Irak sınırı ile madde şöylece kayıtları geçmiştir.

"Türkiye ile Irak arasındaki sınır, iş bu antlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak dokuz aylık bir süre içinde Türkiye ile İngiltere arasında dostça bir çözüm yoluyla saptanacaktır. Öngörülen süre içinde iki hükümet arasında anlaşmaya varılamazsa, anlaşma Milletler Cemiyetine götürülecektir." diye Lozan Antlaşmasında Türkiye Irak sınırı şekillendirilmeye çalışılmıştır. Ne var ki Kuzey Irak'taki petrol, İngiltere'nin sahip olmak istediği bir şeydi. Bu durum gündemini, korurken İngiltere genç Türk Cumhuriyetini içten vurarak emeline kavuşmuş olacaktır. Bu nedenle İngiltere Kerkük-Musul petroleri ve Kuzey Irak sorununun gündemini değiştirmek için 1925'de Diyarbakır merkezli Şeyh Said isyanını hazırlayarak işleme koymuştur. Bu isyan ile Kerkük-Musul meselesinin uluslararası seyri de değişmiştir.

Irak kurulurken, birçok ırktan, dinden ve mezhepten müteşekkil bir devlet olarak kurulmuştur. Irak'ta manda rejimi bitince 1932'de Irak Başbakan Nuri Said Milletler Cemiyetine Irak sınırları içinde yaşayan Türklerin, Kürtlerin dillerini serbestçe kullanmaları, seçimlerde seçme ve seçilmeleri, mahkemelerde kendi dillerini kullanmaları, kendi dillerinde eğitim ve öğretim yapmaları vakıf kurmaları, Türkçe ve Kürtçe'nin resmi dil olarak kullanmalarını, Milletler Cemiyeti Ge-

nel Kurulunda anlatmış ve herkes tarafından kabul edilmiştir.

Irak kuruluşunda, Irak Türklerinin bütün halkaları güvence altındaymış gibi kabul edilse de uygulamalar bunu böyle göstermemiştir. Irak Türkleri Irak Hükümetlerince daima ezilmiş, hakları ellerinden alınmış, kendileri de asimile edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenlerle, Türkiye Irak Türkleriyle ilgilenirse de ilgilenmese de Irak Hükümetleri Irak Türklerini güneye sürerek göçe zorlayarak dağıtmaya kaybetmeye çalışmaktadır. Irak Hükümeti, Irak Kürtleri içinde aynı şeyi düşünmektedir. Türkiye Cumhuriyeti er veya geç bu konuda kesin karar vermek zorunda kalacaktır. Buna göre Türkiye Cumhuriyeti, kısa zamanda Irak Türkleri meselesini Kıbrıs veya Batı Trakya meseleleri seviyesinde tutmalı ve onların seviyesine çıkarmalıdır. Bu ara Irak Türklerine de görevler düşmektedir. Bu görev Irak Türkleri, kendi kaderlerini belirleyen kararları, hiçbir devletin tesiri altında kalmadan geniş tabanlara yayarak enine boyuna durumları inceleyerek karar vermeliler ve bu kararları da savunmalıdırlar. Kararlarını tüm dünyaya duyurmalıdırlar. Iraklı Türkler, Irak muhalefetine akılcı, yapıcı ve yol gösterici şekilde yer almalıdırlar.

Iraklı Türklerin esas amaçları, o topraklar üzerinde insan haklarına sahip, rahat ve refah içinde yaşamaktır. Başkaca bir amaçları da yoktur.

Irak 1932'den bu yana bağımsız devletler grubunda yer almaktadır. Irak bu zaman içerisinde ne farklı olan sosyal yapıyı ne de etnik ve dinsel farklılıkları gidere-

bilmiştir. Hatta Irak kendi toprak bütünlüğünü dahi hâla tam güvence altına alamamıştır. Bunun ana sebebi ise Kuzeyde yaşayan Türkler ve Kürtler ile güneyde yaşayan Araplar arasındaki kültürel farklılıklar ve İslami mezhepler farklılığıdır. Irak birlik ve beraberliğini kurabilmesi için Kuzey-Güney arasındaki kültürel farklılığı gidermesi, gideremezse bile bir orta yolunu bulması gerekir. Irak'ta ana sorun hala daha Irak ulusunun tam olarak oluşmamış olmasıdır. Irak'ın bölünmesi, bölge ülkelerinin hepsinin aleyhine gelişecek birçok durumlar oluşturur ve neticede Irak'a komşu bütün devletlerde de bölünmelere sebep olabilir. Suriye bu gerçeği bildiği halde yine de bindiği dalı kesme pahasına da olsa PKK'yı desteklemektedir.

Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa ise Kürt Milliyetçiliğini kendi çıkarları doğrultusunda desteklemektedirler, bu destek ise bir Kürt Devletinin alt yapısını hazırlamaktadırlar. Amerika ve Avrupa amaçlarının her ne kadar bir Kürt Devleti kurulmasını desteklemek olmadığını söyleseler de bu söyledikleri doğru değildir. İlerisi için bir Kürt Devleti zemini hazırlamak Batının istekleri içinde mevcuttur.

Batı, Arap Dünyası'nda Saddam ve Kaddafi gibi liderlerin gitmesini istemektedir, sonuç olarak da istedikleri olmuştur. Fakat Arap Dünyasında da demokrasinin gelişmesini ve yerleşmesini isteyip, istemediği belli değildir. Çünkü Batı, Arap Dünyasındaki liderler sayesinde Ortadoğu petrollerine sık sık müdahale etme ve etkin olma imkanları yakalamaktadır. Yani Or-

tadoğu'da sık sık olay olacak ki Batı da Ortadoğu'ya müdahale etme imkanı bulsun.

Batı iyi bilmelidir ki bugünkü Kürdistan düşüncesi batının yanında değildir. İlerde de olmayacaktır. Muhtemel ki Kürdistan düşüncesi Rusya'nın yanında bir düşüncedir. Batı, Türkiye Cumhuriyeti'ni yavaş yavaş Türkiye'ye benimsetmeye çalıştığı, Kuzey Irak'ta bir Kürt Devleti kurulması fikrinden, kesinlikle vazgeçmeli ve uluslararası güvence altına alınmış bir Türkiye, Kuzey Irak Bağdat ve Basra hattını sağlamalı, Irak'ı yeniden dünya devletleri topluluğuna almalıdır.

- Saddam İran-İrak ve Kuveyt savaşları ile Ortadoğu'yu en az 50-60 yıl her bakımdan geriye götürmüş, Arap Milletlerini de daha değişik bir tanımla dünyaya tanıtmıştır. Ortadoğu'da ekonomik gelişmeler durmuş Irak halkı da Kuzeylisi ve Güneylisi ile açlık ve sefalete düşmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti de Saddam ve Körfez savaşından sonra, beklenenin tersine çok zarar görmüş ve büyük yaralar almıştır. Türkiye'nin isteği ile gelen Çekiç Güç daha sonraları Türkiye'yi rahatsız eder duruma gelmiştir. Körfez savaşından sonra, Kuzey Iraklılara Birleşmiş Milletlerde Kürt denerek, Kürt-Türk gibi toplumları rahatsız edici durumlar ortaya çıkmıştır. Yine Körfez Savaşı sonucu bölge ülkelerinin iç işlerine karışma durumları belirgin şekilde ortaya çıkmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Balkanlarda, Ortadoğu'da ve dış destekli bölücü faaliyetlerle sürekli meşgul edilmektedir. Osmanlı Devleti zamanında başlayan Türklere

karşı yıpratıcı faaliyetler günümüzde de değişik isimlerle olan hızı ile devam etmektedir. Ortadoğu'da coğrafi ve inanç yönünden ortak yönleri olan Türk, Arap, İsrail ve İran Milletleri birbirleri ile belirli ortak birleşme noktaları bulmadıkça, Ortadoğu Devletleri, Batıların oyuncağı olmaya devam edeceklerdir. Ortadoğu'da barış olmadıkça bölge ve dünya devletlerinde de barış olmayacaktır. Ortadoğu'da barış demek dünyada barış demektir.

Kuzey Irak'ta, Batının ve bazı devletlerin zaman içindeki statü planları, önce Irak içinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin ikna edilmesi ile bir Federe Kürt Devletinin kurulması, arkadan Federe Kürt Devletinin bağımsızlığını ilan etmesi, daha sonra da İran, Suriye ve Türkiye'den toprak talep edilmesi ve genişletilmesi şeklindedir. Böyle bir süreç ne bölgenin ne bölge halkının ve ne de dünyanın yararına olur. Bu durum bölgeyi uzun zaman geriye götürür. Tüm dünyada da huzursuzluk yaratır.

Amerika ve Batı, Ortadoğu'ya etkili olabilmek için, bölgede devamlı iç karışıklıkların olmasını istemiş olabilirler. Amerika'nın, Kürtlerle ve Kürt Devletine de tam sıcak bir gözle baktığı da şüphelidir. Neden Şüphelidir? Çünkü Denize çıkışı olmayan bir ülkeden Amerika tam yararlanamaz, Ortadoğu Devletlerinin ortasında yeni bir devlet kurulunca Ortadoğu Devletleri daha kolay barış sağlayabilirler, bu oluşan barış, bir de sürekli olursa, bu sürekli barış Batının işine gelmez. Kürt sorunu şu veya bu şekilde biterse, Ortadoğu, bölge ülkelerine Amerika ve diğer Batı ülkeleri el-

lerinde olan müdahale etme ve kontrol etme taktikleri ellerinden kaçmış olur. Bu durumu Batı kesinlikle istemez çözüm, bölge halklarının ve bölge ülkelerinin akıllı olmaları, birbirine saygılı ve uzlaşıcı olmalarıdır.

Çekiç Güç, Türkiye tarafından, Cumhurbaşkanı Turgut ÖZAL zamanında istenerek ısrarlar üzerine Türkiye'de konuşlandırılmıştır. Daha sonra Çekiç Güç tarafından korunan bölgeler, Türkiye açısından çok tehlikeli bölgeler olmaya başlamıştır. Batı ise Kuzey Irak'la değil Türkiye'deki Kürtlerle ilgilenmektedir, oysaki Türkiye'deki vatandaşlarımız, tam vatandaşlık haklarına sahiptir ve görevlerini tam olarak yapmaktadır. Burada Batı, Kuzey Irak bahanesi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin karışmasını planlamaktadırlar. Bunu tüm vatandaşlarımız bilmelidirler.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuzey Irak politikası açıktır. Bunlar ise şunlardır. Birincisi, Irak toprak bütünlüğünün korunması, ikincisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgede güvenliğinin sağlanmış olması, üçüncüsü ise Kuzey Irak'taki Türklerin haklarının korunmasıdır.

Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Irak'taki Türklerle daha önceleri ilgilenmiş olsaydı, Kuzey Irak sorunu bugün daha da kolay çözülebilirdi. Yani bugünkü çözüm alternatifleri içinde başka alternatiflerde olabilirdi.

Türkiye Cumhuriyeti, Kuzey Irak'taki iki Kürt topluluğunu barışık tutmaya çalışırken tüm vatandaşlarımızı ve Kuzey Iraklılara da güven verip umut olduğunu, büyük olduğunu göstermektedir.

Körfez savaşı sonucu, Ortadoğu I. Dünya Savaşı sonundaki işgali yeniden başka bir üslupla yaşamaya başlamıştır. Körfez Savaşı sonunda bazı Batılılarca İslam dini de zor kullanan bir inanç felsefesine sahip bir dinmiş gibi dünyaya empoze edilmeye çalışılmıştır. Bu durum ise İslam Ülkelerinin aleyhine olmaktadır. 1948'den bu yana belirli aralıklarla devam eden Arap-İsrail savaşları, 1980-1988 Irak-İran Savaşları, 1991 Körfez Savaşı Ortadoğu'da güvenliği iyice sarsmıştır. Bu savaşlar Ortadoğu Devletlerinin birbirine güvenini sarsarken, ekonomik güçleri de savaşa harcanmış bölge hakları mağdur duruma düşmüşlerdir. Ortadoğu'daki bu savaşları bahane bilen Batı ise bölgeye belirli aralıklarla devamlı kendi çıkarları doğrultusunda müdahale etme imkanlarını yakalamışlardır. Amerika ve Avrupa Devletleri, Ortadoğu'ya müdahalelerinde, Arap-İsrail anlaşmazlığını çözmek, Rusya'nın Ortadoğu'daki etkisini azaltmak en azından sınırlamak, Ortadoğu Petrollerinin kontrolünü ellerinde tutmak gibi amaçları gözetmişlerdir.

Irak, gerek coğrafi olarak ve gerekse idari olarak üç bölgeden oluşmaktadır. Zaten Osmanlı Devleti zamanında da bu şekilde idare edilmişti. Bu bölgeler, kuzeyde Musul, ortada Bağdat daha güneyde de Basra bölgeleridir. Musul bölgesi tarih ve coğrafya bakımından Kerkük ve Süleymaniye bölgelerini de içermektedir. Lozan Antlaşmasında Musul ve çevresinin durumu tam karara bağlanmamış ileri bir tarihte Birleşmiş Milletler yoluyla halledilmesine karar verilmiştir. Daha sonraki diplomatik çalışmalar sonucunda ise Musul bölgesi 1926'da Irak'a bırakılmıştı. Bugün Irak Türkle-

rinin yaşadığı yer olan Musul bölgesi, Ortadoğu'nun askeri yönden, ekonomik yönden en önemli ve en karışık bölgesidir. Halen daha statüsü tam olarak belirlenmemiştir. Türkiye Cumhuriyeti Irak Türklerinin haklarını her bakımdan savunmalı, eğitim, ekonomik, bayındırlık ve kültürel yönlerden tam olarak desteklemelidir. Yine Türkiye Cumhuriyeti kalıcı etkin bir politika çizerek bölgede ve tüm dünyada Irak Türklerinin haklarını açıkça herkese anlatacak şekilde dile getirmelidir. Bunlar arasında, Irak Türklerinin demokratik haklarının savunulması, Türkmen eyaletinin statüsünün belirlenmesi Türkiye Cumhuriyeti'nin açıklık politikası içinde her yerde ve her zaman savunulması gereken belli başlı esaslardır. Musul bölgesi, Mezopotamya medeniyetler tarihinin bir parçasıdır, bu bölge binlerce yıldan beri önemini aynen korumaktadır. Yeryüzünde bu şekilde statüye sahip olan bölgeler nadir bölgelerdir. Bu bölgede değişik kökenli kavimler, değişik şekilde birbirini tamamlayan uygarlıklar kurmuştur. Bu uygarlıklar bölgelerinin ve dünyanın ortak bir mirasıdır. Bu mirasçılar arasında mirasına insanlık adına sahip olacak, koruyacak ve kollayacak en önemli mirasçı Türkiye Cumhuriyeti'dir.

TÜRKİYE VE RUSYA FEDERASYONU

Gorbaçov'u takiben Sovyet uydularının çöküşünün sonucu, Rusya Federasyonunun yeniden yapılanması için gerekli ekonomik kaynakların bulunmaması Rus milliyetçiliğini daha da hızlandırmıştır. Gorbaçov'dan sonra Baltık'tan, Kafkaslar'a kadar olan uluslar, otonom bölgeler veya Rusya Federasyonu'na bağımlı devletler bağımsızlık uğraşı vermeye başlamışlardır. Bu bağımsızlık uğraşı siyasi alanda olduğu gibi ekonomik alanda da devam etmiştir. Bu bağımsızlık gelişmeleri Rusya'da ve komşularında olumlu gelişmelere yol açmıştır. Daha sonra Amerikan politikasındaki değişimler nedeni ile Rusya'da bağımsızlık hareket ve düşünceleri tekrar değişerek eskiye özlem duyulmuş hatta komünistlik özlemi tekrar ortaya çıkmıştır.

Çarlık dönemi olsun, komünistlik dönemi olsun, Rusya işgalleri altındaki ülkelerin bağımsızlıklarını hiç bir zaman kabul etmemiştir. Oysaki, Sovyetler zamanında, insan haklarına önem verildiği her yerde bağımsızlıkların desteklendiği fikri dünyaya yayılmaya çalışılmıştır. Sovyetler Birliğinin çöküşü ile insanlık için Batılı Ülkeler açısından bir gerçeği de ortaya çıkar-

mıştır. Bu gerçekte NATO ve AGİK gibi kuruluşların Kafkaslarda Ermenilere karşı, Balkanlar da Sırlara karşı pek etkin olmadığıdır.

Rusya'daki son gelişmelerin, doğrultusunda Türkiye'de de etkiler görülmüştür. Bu etkiler Kafkaslarda ve Balkanlardaki etnik çatışmalar şeklinde başlamış olup, dolaylı yollardan da Türkiye'yi etkilemişlerdir. Uzun zaman Kuzey komşusu olan Rusya ile yeterli teması olmayan Türkiye 1993'den sonra eski Rus politikası ile yeniden karşılaşmıştır. 1980'lerin ortasında Rusya'da önce demokratikleşme, sonra ekonomik kalkınma şeklinde bir düşünce mevcuttu. Daha sonra gelişmelerin olmadığı görüldü. Batının yardımı da yetersiz kalınca Gorbaçov iktidardan düştü, Rusya, eski Sovyetler Birliği topraklarının kendi ilgi ve etki alanı olduğunu ilan ederek, Bağımsız Devletler Topluluğunun pek o kadar bağımsız olmadığını ilan etti. Bu gelişmeden ise Baltık ülkeleri, Ukrayna ve Kafkas ülkeleri oldukça rahatsız olmuşlardır.

Sovyetler Birliğinin dağılması bir askeri yenilgi sonucu olmamıştır. Sovyetler Birliğinin dağılışı ekonomik savaş yöntemi ile olmuştur. Nasıl Fransa Cezayir'i, Osmanlı Devleti Arap ve Balkan topraklarını kaybetmişse Sovyetler Birliği de, Doğu Avrupa ve Orta Asyadaki topraklarını kaybetmiştir. Sovyetlerin, yerine geçen Rusya Federasyonu şimdi kaybettiği yerlerde yaşayan Rus Nüfusu kullanarak o bölgelere müdahale hakkının olduğunu söylemektedir. Bugün, Rusya Federasyonu'nda aşırı milliyetçiler komünistlerdir. Rus Milliyetçilerine göre, Ortodoks Kilisesi, Rusya'nın ge-

lişmesinde hayati rol oynayacaktır. Türkiye, Sovyetler Birliği zamanında, dengeli ve ihtiyatlı bir politika izlemiştir. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonrada, Türkiye, Orta Asya ve Kafkaslar politikasında Rusya faktörünü daima gözönünde tutmuştur. Türkiye'nin, Rusya'ya temkinli davranmasını zaman haklı çıkarılmıştır. Çünkü Batı, Rus milliyetçiliğinin karşısında, Bosna-Hersek'in bağımsızlık mücadelesinde Türkiye için cesaret kırıcı davranışlarda bulunmuştur.

Rusya Federasyonu, bugün bağımsız olarak kabul edilen Türk Cumhuriyetlerine yapılan ekonomik yardımları, kültürel bağların geliştirilmesini, ortak alfabe-nin oluşturulmasını kendisi açısından olumsuz girişimler olarak kabul etmektedir. AGİK antlaşmasına göre, Türkiye Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri ile kültürel ilişki kurabilir durumundadır. Türkiye Cumhuriyeti, kurulduğu tarihten bu yana hiçbir zaman Pan-Türkist bir politika izlememiştir. Mustafa Kemal Atatürk milliyetçiliği daima Türkiye içine yönelik bir milliyetçilik olarak kalmıştır. Türkiye Rusya'ya daima olumlu yaklaşmıştır. Bu yaklaşımların başında, Karadeniz İşbirliği ile Rusya, Bulgaristan, Romanya, Ermenistan ve Yunanistan ile ekonomik ve ticari ilişkiler geliştirilmesi için büyük çabalar sarfedilmiştir. Bugün Rusya Federasyonu, eski terk ettiği yerlere geri dönmek niyetindedir. Yıllardır içiçe yaşadığı Türkleri kendisi için bir tehlike olarak görmektedir. Rusya Federasyonu içinde ve etrafında Türklerle içiçedir, coğrafya'yı ve tarihi değiştirmek mümkün değildir. Rusya Federasyonu ve Türkiye bir birini tamamlayan iki dost ülke olmaları her iki ülkenin ve tüm dünyanın yararına olacaktır.

1989'da Doğu Avrupa'da 1991'de Sovyetler Birliğinde Komünist Rejimi çökmüştür. Çöken şey esasında Leninizm'dir. Sovyetler Birliğinde 70 yıl Lenin'in kurduğu prensip ve uygulama metotları yürürlükten kalkmıştır. Sovyet Komünist Partisi son zamanlarda tek organizasyona bağlı bir devlet idaresi şekline dönüşmüştü. Bu da sosyal demokrasiden çok merkeziyetçi tek parti sistemi haline dönüşmüştür. Bu tek parti sistemi Rus milli kültür ve tarihine zamanla uygun düşmemiştir. Sonuçta, tek partili sert sistem çökmüştür.

Gorbaçov; Glasnost ve Perestroika politikası ile daha serbest ve daha geniş tabana dayanan bir değişiklik getirmek, Rus orta sınıfını harekete geçirerek durumu yumuşak bir şekilde bitirmek istemiştir. Fakat Gorbaçov'un Glasnost ve Perestroika politikaları tam olarak başarılı olamamıştır. Gorbaçov'un politikaları günlük hayatta pek iyileşme sağlayamamış, konuyu uygulayacak, hukuki bir sistem yetiştirememiş, devletçi, merkeziyetçi, ekonomik sistemi değiştirememiştir. Bu nedenlerle Gorbaçov başarılı olamamıştır.

Bugün Rusya Federasyonu; Milli çıkarlarını ve hükümlerini ve toprak bütünlüğünü korumayı, serbest pazar ekonomisini başarıya ulaştırmayı, dış dünya ile politik ve ekonomik entegrasyonu sağlamayı, iç ve dış politikalar arasında sürekli bir bağ geliştirmeyi, insan hakları politikasını geliştirmeyi, diğer ülkelerle açık ve karşılıklı çıkar politikası geliştirmeyi, eski Sovyet Cumhuriyetleri ile siyasi ve ekonomik bağlantıları ye-

niden sağlam bir Şekilde geliştirmeyi esas amaçları olarak benimsemiŐtir.

Orta Asya ve Kafkaslarda, dört millet daima birbirleri ile rekabet etmişlerdir. Bu milletler Törkler, Ruslar, İraniiler ve Çinlilerdir. Bu bölgelere uzun bir zaman Törkler hakim olmuşlardır. Törkler hakimiyet dönemlerinde olsun, diğer zamanlarda olsun bu milletlerden en az ikisini karşısında görmüştür. Tarihte böyle olan durum bugün de aynen devam etmektedir. Bu mücadele bölgeye hakim olma ve bölge imkanlarına da sahip olma mücadelesidir. Rusya'nın batısı, kuzeyi ve doğusu tabiat tarafından emniyete alınmiŐtır, gidilecek bir yer de yoktur. Ancak Rusya'nın güney sınırı, coğrafya olarak, tarih olarak ve diğer milletlerin varoluŐları bakımından, daha yumuşak bir durum arz etmektedir.

Kafkasya, Rusya, Türkiye ve İrani'nin keŐiŐtikleri nokta ekonomik ve askeridir. Ayrıca Kafkasya'nın diğer bir özelliği de Orta Asya'ya açılan bir kapıdır. Kafkasya, Rusya'nın güneye çıkış noktasıdır. Türkiye ve İrani'nin Kafkasya ve Orta Asya ile ilgilenmeleri Rusya Federasyonu'nu rahatsız etmiştir. Başta Bağımsız Devletler topluluğu üyesi olmayan Azerbaycan ve Gürcistan, Rusya Federasyonunun baskıları sonucu, Bağımsız Devletler Topluluğu üyesi durumuna getirilmiŐlerdir. Böylece Türkiye'ye yakın olan Azerbaycan ve Gürcistan, Türkiye'den uzaklaŐtırılmıŐlardır.

Daha sonra Rusya Federasyonu, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan'da askeri birlik yerleŐtirerek, Kafkasya'yı ve Orta Asya kapılarını kontrol etmek istemiştir. Rusya Federasyonu bununla kalmayıp Bal-

kanlarda Sırp larla ittifak kurmuş, Bosna-Hersek'e Rus askeri yerleştirmiştir. Böylece Türkiye Balkanlarda ve Kafkaslarda ikili olarak baskı altında tutulmuş olmaktadır.

Rusya Federasyonu'nun, durumu Türkiye ve NATO'ca da değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Ayrıca Rusya'nın geleceği, demokratikleşmeye ve gerçekleştireceği reformlara bağlıdır.

Bugün Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde ne totaliter ne de demokratik bir iktidar var diyebiliriz. Bugünkü Türk Cumhuriyetlerinin durumunu eski Sovyetler Birliği ve bugünkü Rusya Federasyonu böyle ayarlamışlardır. Ayrıca Türk Cumhuriyetleri bir birleri ile ve Türkiye ile dil ve lehçe bakımından anlaşamamaktadırlar. Yine Türk Cumhuriyetleri arasındaki, dinleri de, İslamlaşmanın değişik zamanlarda gerçekleşmesinden dolayı etkili olamamıştır. Bu nedenle Orta Asya'da İslami açıdan da bir homojenlik yoktur. Orta Asya Türk Cumhuriyetleri içinde % 8 ile % 40'lara varan Rus nüfusu mevcuttur. Bu Rus nüfus Orta Asya Türk Cumhuriyetleri arasında etnik, dinsel, kültürel bir birlik olmaması yanında daha da ayrışmalar olmuştur. Ayrıca bu kavimler arasındaki zoraki birleşme ve birleştirme sosyalist sisteminde aşınmasına yol açmıştır. Sovyet Rejimi, Sovyet Sanayi Politikası, bölgeler arasındaki Türk-Rus nüfus kaydırmaları Orta Asya Türk Cumhuriyetlerindeki uluslaşma sürecini engellemiştir. Sovyetler Birliği Rus olmayan nüfus üzerindeki iki dillik durumunu uygulamıştır. Yani neticede kültürel Ruslaştırmayı uygulamıştır. Gorbaçov'un Perestroika poli-

tikası ile Orta Asya'daki uluslar arası milli hareketler, kendiliğinden gelişmeye başlamıştır.

Rusya Federasyonu'nun, Sovyetlerin dağılmasından sonra ortaya çıkan devletler içinde kalan Rus asıllıların durumu ekonomik ve sosyal sorunlar, Federasyon içindeki liderlik ve etkinlik konuları ve yeni dünya üzerindeki etkinlik durumu, esas belli başlı sorunlarıdır. Bugün Rusya Federasyonunda; Batı taraftarı olanlar, ılımlı Liberaller, merkezîyetçi ve ılımlı muhafazakarlar, Neokomünist ve milliyetçiler, iç politikayı etkileyen, fakat dış politikada çok başlılık ve sorun yaratan güç odaklarıdır. Bugün Türkiye ve Rusya Federasyonu arasında; Boğazlar konusunda, Azerbaycan konusunda, Bosna-Hersek konusunda çıkar ve tutum farklılıklarına rağmen iyi komşuluk yaklaşım ve varsayımları içinde bir birine hasmane değil, dostane davranışlar göstermesi, ekonomik, siyasi, kültürel, konularında anlaşmalar yapmaları her iki ülke için bölge ve dünya barışı için iyi olacaktır. Ayrıca tarih boyunca Rus ve Türk Milli çıkarlarının aynı istikamette olmadığı da hatırlanarak, daha güncel ve daha faydalı uygulamalar yenilik getiren, üretken fikirler ve düşüncelerde ortaya çıkarılmalıdır.

Türkiye'nin ve Rusya Federasyonunun karşılıklı çıkarlarının düşünülmesi, iyi komşuluk ve dostluk içinde dünya barışına katkıda bulunulması dileğimizdir.

TÜRKLER - MAKEDONLAR VE BALKANLAR

Balkan Yarımadasının güney ve orta kesiminde yer alan Makedonya günümüzde Yunanistan, Yugoslavya ve Bulgaristan arasında paylaşılmış tarihi bir ülkedir.

Makedonya ve Balkanlarda tarih boyunca, Makedonya Krallığı, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Bulgar Krallığı, Kuman veya Kıpçak Devleti, Sırp Krallığı, Osmanlı İmparatorluğu gibi devletler hüküm sürmüştür.

Makedonya 1371-1912 yılları arası tam 531 yıl Osmanlı İmparatorluğu hakimiyetinde kalmıştır. İdari teşkilat bakımından Osmanlı Devletine bağlı ülkeler ve bölgeler önce eyaletlere, eyaletler sancaklara, sancaklar kazalara, kazalar nahiye ve köylere bölünmüşlerdi. Eyaletler beylerbeyi, sancaklar ise sancakbeyleri tarafından idare edilirdi. Beylerbeyi ve sancakbeyleri buldukları yerlerde Padişahı temsil ederlerdi. Tam yetki ve sorumlulukları mevcuttu. Savaşta ise maiyetlerindeki sipahilerle birlikte Padişahın emrine girerlerdi.

Makedonya, coğrafi olarak yukarıdaki belirtilen idari yapılanmaya göre Rumeli eyaletinin sınırları içerisinde kalıyordu. Balkanlarda 24 sancak mevcuttu. Makedonya, Balkan savaşı sonucu 1913 de Bükreş Ant-

laşması ile Osmanlı İmparatorluğundan ayrılmıştır. Osmanlıdan ayrılan Makedonya Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan arasında paylaşılmıştır. En büyük payı da Yunanistan almıştır. 1913-1945 yılları arasında Makedonya, Yunanistan, Bulgaristan ve Yugoslavya arasında paylaşılmış halde varlığını sürdürmüştür. Makedonya'nın, Yugoslavya idaresinde kalan kısmı, Makedonya adı ile sosyalist bir cumhuriyet şeklinde varlığını sürdürmüştür.

Yugoslavya lideri Tito'nun ölümü, daha sonrada Sovyetler Birliğinin parçalanması sonunda Yugoslavya Birliği dağıldı. Yugoslavya'dan Makedonya, Bosna-Hersek, Slovenya, Hırvatistan, Karadağ, Sırbistan, gibi devletler ortaya çıktı. Esas sorunlarda bundan sonra başladı. Bugün Güney Balkanlar, yani Makedonya'nın güneyi Yunanistan'a aittir. Yunanistan'a Makedonya Devletinin kuvvetlenmesini ve güçlenmesini istememektedir. Çünkü Yunanistan'ın kuzeyi de Makedonya diye bilinmektedir.

Yunanistan'ın Makedonya'yı Almak İçin İleri Sürdüğü Fikirler

- Makedonya coğrafi bir yerdir, etnik bir özelliği yoktur.
- Makedon diye bir millet yoktur.
- Makedonlar eski Yunan kabileleridir.
- Makedonya 4000 yıldır Yunan kültürüdür.
- Filip II ve Büyük İskender, Yunandır,
- Makedonlar Yunanlıdır.

- Makedonya tarihi ve etnik olarak Yunandır.
- Makedonya Yunan ismidir. Bu ismi başkaları kullanamaz. Makedonya Cumhuriyeti bu adla tanınmaz.
- Makedonca denen bir dil yoktur.
- Makedonya ve Makedonca Tito tarafından uydurulmuştur.
- Makedonya Cumhuriyeti Yunanistan'a ait bir tehdittir.

Yunanistan'ın İddialarına Karşı olan Fikir ve Belgeler

Makedonya tarihi ve etnik açıdan Yunan değildir. Ayrı bir millettir. Büyük İskender de Makedonyalı olmakla övünürdü. Hatta ilk savaşını Makedonları hakir gören Atina'ya karşı yapmıştır.

Büyük İskender'in babası Makedonya kralı II-Filip (M.Ö-359-336) Atina'yı idari yönden ortadan kaldırmıştır. II. Filip ve oğlu İskender yaşamları boyunca Atina'ya karşı mücadele etmişler, Atina ve Yunanlıların hakir gördüğü, Makedonyalı olmaktan da gurur duymuşlardır.

- Makedonca Bulgarca, Türkçe, Yunanca, Arnavutça ve Slavca'dan ibaret bir dildir.
- Makedonca, 31 harften ibaret Kiril alfabesi olan bir dildir.
- Makedonca, şimdiki Makedonya Cumhuriyetinin kurulmasıyla icat edilmiş bir dil değildir. Yunanistan'ın dediği gibi Tito tarafından uydurulmuş bir dilde değil-

dir. Makedonca çeşitli üniversitelerin araştırmaları ile universal bir dil olduğu, fakat tarihte fazla gelişme alanı bulmayan fakat çeşitli dillerde sözcükleri olan, Makedon denilen insanlarca konuşulan, gittikçe gelişen bir dildir.

Yunanistan'ın Makedon Bağımsızlık Hareketine Önyargılı Davranmasının Ana Nedenleri

1- Sınırları içerisinde yaşayan Makedon azınlığın Makedonya Cumhuriyeti ile birleşme için mücadele başlatma korkusu.

2- Seksen seneden beri kuzey Yunanistan'ın, yani Ege Makedonya'sının halen tarihi kimliğini koruması...

3- Gelecekte Makedonya'nın Selanik ve Kuzey Yunanistan'ı isteme korkusu.

Makedonya ile Türkiye arasında dil, din, tarih ve kültür birliği mevcuttur. Ayrıca Makedonya Balkanlar ve Türkiye içinde stratejik bir öneme sahiptir.

Her şeyi ile Makedonya Yunan değildir ve tarihte de hiç bir zaman Yunan olmamıştır.

Yunanistan etraf devletler ve komşuları ile daima sorun yaratmaktadır. Yunanistan etrafına hakim olmak ve yayılmak için yeni yeni kültürel ve tarihsel propagandalar üreterek, etrafını rahatsız etmektedir. Oysaki etrafı ile iyi ilişkiler, karşılıklı çıkar ve dengeler politikası güden bir Yunanistan, bugünkü Yunanistan'dan daha iyi olacaktır.

Günümüzde, Yunanistan bir taraftan Ortodoks ittifakını güçlendirmekte, diğer taraftan ekonomik açıdan

Balkanlar'da genişlemektedir. Yunanistan bu politikası ile Makedonya'yı teslim almaya zorlarken Bulgaristan'ı da yanına alarak, Türkiye'yi bölgeden tecrit etmeyi amaçlamaktadır.

Makedonya üzerindeki dış baskılar ve içerideki Arnavut azınlığın ayrılıkçı tavırları Makedonlardaki Milliyetçilik duygularını artırmakta ve giderek saldırgan bir tutum içerisine girmektedirler. Bosna-Hersekteki çatışmaların önce Sancak ve Kosova'ya daha sonra da Makedonya'ya yayılma ihtimali bölge barışını tehdit edebilecek boyuttadır. Bu sebeple bölgenin emperyalist iki devleti Sırbistan ve Yunanistan'a karşı, Türkiye'nin, Makedonya, Bulgaristan ve Arnavutluk ile birlikte hareket etmesi barışa katkıda bulunacaktır. Türkiye'nin halledeceği diğer bir konuda Makedonların, Makedonya'daki Türklere karşı özellikle eğitim konusundaki baskılarını halletmesidir. Bu konuyu Makedonlara ve Makedon hükümetine işin kendileri bakımından da önemli olduğunu anlatmak gerekmektedir.

Balkanlar, başta güvenlik olmak üzere Türkiye için hayati sayılabilecek bir bölgedir. Türkiye için Balkanlar, Avrupa ile bir bağlantı noktasıdır. Batıya açılan kapıdır. Türkiye'nin Balkanlarda aktif bir politika izlemesi, Avrupa ile olan ilişkilerini hızlandırmaya yönelik önemli bir atılım olduğu kadar, kendi güvenliğini sağlama açısından da bir zarurettir. Ayrıca Balkanlar Türkiye için bir pazar durumundadır.

Türkiye'nin Balkan ülkeleri ile olan bağı, coğrafi olmanın ötesinde yaklaşık 500 yıl süren birlikte yaşamışlık, ortak gelenek ve görenekten, bölgede yaşayan

soydaş ve dindaşları ile ortak bağına dayanmaktadır. Bu bakımlardan Makedonya Türkiye için Balkanlarda önemli bir manevra unsuru olarak kalacaktır.

Türk ve Makedon dostluğunun Balkanlara huzur ve barış getirmesi en büyük temennimizdir.

TÜRKİYE VE SURİYE

Suriye’de Esat dönemi, iç ve dış politikalarda köklü değişikliklere yol açmamıştır. Esat dönemi, Ekonomik, siyasi ve danışmanlık bakımından Doğu Avrupa, Rusya ve Çin’e bağlıdır. Esat Suriye’yi Doğu Bloku ve Çin’e endekslemiştir. Yakın zamanda da değişmesi zordur. Burada Batı’ya ve Amerika’ya bağlı olan İsrail’e karşı reaksiyonunun rolüde büyüktür.

Suriye, Doğu Bloku ve Çin’e bağlantıları sayesinde sosyal ve siyasal gelişmelerdeki durumunu ayarlamakta statüsünü korumaktadır. Esat döneminde ekonomi, Doğu bloku ve Çin’e bağlıdır. Bu statüyü de devam ettirmesi en akılcı tutumdur. Doğu Bloku, Suriye’ye ekonomik avantajları ve desteği kaldırırorsa Suriye’de bir yol ayrımına gelmiş demektir.

Suriye tarihi geçmişe dayanan bir isteğin ürünüdür. Suriye’de şimdiye kadar birçok devlet ve imparatorluk hüküm sürmüştür. Bunlar; Babiller, Sümerler, İbrani-ler, Hititliler, Mısırlılar, Emeviler, Abbasiler, Romalılar, Selçuklular, Osmanlılar gibi devletlerdir. Üzerine bu kadar değişik devletler kuruldu ve bir eyalet düzeyindeki Suriye’nin eski çağlardan beri büyük bir tarihi ve mitolojisi olması imkansızdır. Tek başına bağımsızlığı söz konusu olmamıştır.

Eski Suriye fikri, I. Dünya Harbinden sonraki Ortadoğu'ya kendilerine göre şekil vermek, etkili olmak için çalışan batılı düşünürler, Hristiyan, Araplar, Rum asıllı Arap düşünürleri, tarafından ortaya atılmışlardır. 1916 da Haşim'leri ele geçirmek için büyük ümitler büyük topraklar veren Batılılar aynı zamanda Ortadoğu'yu bölme planlarını da birlikte yürütmüşlerdir. Batılıların planlarını tam anlamayan Haşimiler 1950'lere kadar Pan-Arabizm çizgisi içinde Büyük Suriye peşinde koşmuşlardır. Bu mitoloji sonunda Esad yönetimini başa getirmiştir. Bu yöneticiler ve mitoloji uyduranlar zaman zaman Adana'yı, Kıbrıs'ı, Hatay bölgelerini de Suriye sınırları içinde göstermeye çalışmışlardır.

Suriye PKK olayını iki nedenle desteklemektedir.

1- PKK hareketi ile Büyük Suriye fikrinin gelişmesini sağlamak, etrafa imaj vermek. Sınırlarını genişletmek.

2- Türkiye'den olan şu isteklerini şantajla kopartabileceğini sanmaktadır.

Suriye'nin büyük projesi 1974 yılından itibaren başlamıştır. Suriye etrafındaki Lübnan, Ürdün ve Filistin devletlerini de küçük görmeye başlamıştır. Oysaki kendisi de küçük bir Ortadoğu ülkesidir. Etrafını küçük görerek, komşularının işlerine karışarak, terörü destekleyerek büyük devlet olunmaz. Türkiye'ye karşı, Suriye Yunanistan işbirliği, Suriye içindeki Ortodoks Hristiyanların etkileri ile kültür açısından doğal bir işbirliği oluşmuştur.

Suriye 1990'lara kadar uluslararası yalnızlığını, Arap Devletlerine olan borçlanmayı Yunanistan ile gi-

dermeye çalışmıştır. Körfez savaşı sırasında Yunanistan tavsiyeleri ile de Batının yanında yer almış ve bu sayede de Arap Devletlerinden ve Batıdan para yardımı almıştır.

Bugün Suriye silahlanmasını Kuzey Kore ve Çin'den sağlamaktadır.

Suriye, özellikle İsrail'in Araplara yaptığı barış antlaşmasından sonra bölge barışına giden yolda son sözü söyleyecek ülke durumuna gelmiştir. Başkan Clinton, terörist devlet ilan ettiği Suriye'nin ayağına gitmek zorunda kalmıştır. Suriye, 1990 sonrası değişen Ortadoğu koşulları içinde gerçek bölgesel güç konumuna gelmiştir.

Suriye'nin Ortadoğu'da bir güç olduğunu göstermesi şunlardan anlaşılmaktadır.

1- Türkiye'nin defalarca Suriye'den PKK'yı desteklememesini söylediği halde, Türkiye ve Suriye arasında da PKK desteklenmeyecek diye antlaşma yapıldığı halde, Suriye buna uymamıştır. Devamlı olarak el altından PKK'yı desteklemiştir.

2- İsrail'e karşı tek başına direnmmiştir.

İleride Ortadoğu'da olacak barış sonucu, Suriye'de ekonomik ve siyasi gelişmelerin olacağı kaçınılmazdır.

Rusya Federasyonunun, Suriye'den ekonomik desteğini çekmesi üzerine, iç ve dış sorunlarla karşılaşmıştır. Suriye Arap dünyasında, Yahudi düşmanlığı yaparak Filistin liderliğini elde ettiği zaman ise diğer Arap devletlerinden elde edeceği gelirlerde artmış o-

lacaktır. Bundan dolayıdır ki Suriye, Filistin liderliğine oynamaktadır. Suriye bunu bildiği için de, Körfez Savaşında, Saddam'a karşı 20.000 kişilik bir orduyu müttefik kuvvetlerine vermiştir. Karşılığında da 2 milyar dolar almıştır. Aldığı bu parayı da Çin ve Rusya'dan aldığı silahlara vermiştir. Suriye, Esad hayatta iken İsrail ile anlaşma yaparak Golan tepelerini geri almak, su paylaşımını da eşitlik prensibine uygun şekilde yapmak istemektedir. Esad'ın Emperyalizme ve Siyonizme karşı savaş sloganı yavaş yavaş çözülmeye de başlamıştır. Suriye, İran'ın, İslami Radikalizmi ele geçirme çabasından da rahatsız olmaktadır.

Suriye, Türkiye'nin Fırat'ın sularını fazla kullandığı iddiasından hareket ederek, Türkiye'ye karşı PKK terörünü desteklemektedir. Suriye buna paralel olarak uyuşturucu kaçakçılığını da desteklemektedir.

1986 yılında Amerika Birleşik Devletleri, terörizmi ve uyuşturucu kaçakçılığını destekleyen Suriye'yi terörist bir devlet ve uyuşturucu kaçakçısı olarak ilan etmiştir. Türkiye laik, demokratik ve Atatürk ilkelerine bağlı bağımsız bir devlet ve NATO üyesi olarak, daima Ortadoğu Barış sürecini her yönüyle desteklemektedir. Bu noktada komşusu Suriye'yi de iyi komşuluk çıkarları doğrultusunda destekleyerek tavsiyelerde bulunmaktadır.

Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesine gönülden bağlı olan Türkiye, komşuları ile daima iyi ilişkilerde olmak istemektedir, kimsenin toprağında gözü yoktur.

Ancak, Türkiye'nin toprakları üzerinde hak iddia eden, PKK, terör örgütüyle işbirliği yapan Suriye ve Yunanistan, Türkiye için tehdit unsuru oluşturmaktadırlar. Suriye, GAP'ı baltalamak ve Fırat sularına ilişkin isteklerini kabule zorlamak için PKK'yı kullanmakta ve Yunanistan ile Türkiye'nin aleyhine çalışmalar yapmaktadır. Suriye geçmişle ASALA'yı Şimdide PKK'yı Türkiye aleyhine desteklemektedir.

Türkiye ve Suriye ilişkileri Kuzey Irak'taki Kürt soruna paralel olarak gidecektir. Aslında olmayan, fakat oluşturulan Kürt sorunu, Türkiye-Suriye ilişkilerinin kötü nedeni değil, bir sonucudur. Kürtler ve PKK, Suriye ilişkilerinin kötü nedeni değil, çıkartanlar için bir araçtır. Suriye, Hatay'ı almak, Fırat sularını istediği gibi kullanmak istemektedir. Eğer olaylar Türkiye aleyhine kötü bir şekilde gelişirse, Türkiye-Suriye arasında bir sıcak çatışma ihtimali her zaman vardır. Bu nedenle Türkiye Ortadoğu meselelerini dengeli, temkinli ve güçlü olarak takip etmelidir.

Suriye'de şimdilik iktidarda olan Baas Partisinin amacı bütün Arapları bir araya toplamaktır. Arap dünyasındaki sorunların temel nedeni bugün Arap birliğinin kurulamamış olmasındandır. Suriye Baas Partisine göre Birleşik Arap Devletlerinin başkenti Şam olmasıdır. Bu durum 1200 yıl önce yaşamış olan Emevi Devletinin bir uzantısı ve özentisi şeklinde düşünülmektedir. Arap Sosyalizmi ve Arap Milliyetçiliği, Arap dünyasına hakim olmalıdır, fikri Suriye Baas partisinin ana fikridir.

1940 yılında kurulan Baas Partisi devlet ötesi örgütlenerek Arap Birliğini sağlamaya çalışmış ise de bugün başarısız olunmuştur. Baas Partisi niteliği bakımından Laik düşünce doğrultusunda da denilebilir. Esad döneminde, Suriye Baas Partisi Makyavelizme doğru kaymıştır. Arap birliği biraz daha geride kalmıştır.

Türkiye'de Doğuda ve Güneydoğuda PKK görümlü terörist olayların altında başka hesaplar bulunmaktadır. Bu hesapların altında Türk-Kürt sorunu değil Suriye'nin planları yatmaktadır. Suriye'nin planları arasında şunlar vardır.

1- GAP Projesi ve Fırat sularının tutulması Suriye'ye fazla yarar sağlamadığı için bu projelerin başarısız olması Suriye'nin menfaati icabıdır.

2- Suriye Çukurova ve Güneydoğu Anadolu'yu Arap aleminin bir parçası olduğunu savunarak bu bölgelerin Türkiye'den ayrılması gerektiğini savunmaktadır.

3- Suriye, batıda Türkiye'nin sıkışmasını isteyen hatta Türkiye'nin toprak bütünlüğüne göz diken Yunanistan ile ortak fikir ve senaryo üreten fikirleri de eyleme koymaktadır.

4- 1984 den bu yana ASALA-PKK ortak eylem teorisini üretilerek eyleme konulmuştur.

Türkiye-Suriye ilişkileri ileri dönemde daha da yoğunlaşacaktır. İleride Suriye ile İsrail anlaşması olduğu zaman, Suriye, Türkiye üzerinde daha yoğun bir baskı kurmaya çalışacaktır. İleride Suriye tehdit algısı

lamasını Kuzeye yani Türkiye'ye doğru çevirme ihtimali yüksektir.

İleride Suriye'nin Fırat sularından daha fazla hak iddiaları gündeme gelecektir. Yine ilerde Türkiye, Suriye konusunda geçmişte olduğundan daha dikkatli ve daha sert bir politika izlemek zorunda kalabilecektir.

İleride, Türkiye'nin, şimdiye kadar bilinçli olarak gündeme getirmediği Suriye Türklerinin durumu ve sorunları da gündeme gelecektir. Türkiye, Şimdiye kadar Suriye'deki diktatörlük rejiminin insan hakları konusundaki davranışları hakkında bir kaygı olmadığı düşüncesinden hareket ederek, Suriye Türklerine yönelik hiçbir politika işletmemiştir. Bu politikanın ilerde gündeme gelmesi gerekebilir.

Suriye'deki iç karışıklıklardan PKK ve bölücülük faydalanmak isteyecek ve dış mihrakların desteği ile de, "Batı Kürdistan Özerk Bölgesi" diye suni bir bölge oluşturularak, daha sonra Kuzey Irak'a monte edilecektir. Böyle bir senaryo devam ediyor. Yani Suriye bölünürse, Türkiye düşmanları, dış mihrakların tavsiyeleri doğrultusunda, bölücülük fikri ile PKK bundan yararlanacaktır.

Suriye'nin bölünmesi Türkiye'nin aleyhine olabilir. Suriye'nin toprak bütünlüğü korunmalıdır. Türkiye, komşuluk ve kardeşlik duyguları ile Suriye halkına yardımcı olmalı, Suriye'nin demokratik bir yapıya kavuşması için komşuluk ilkelerine bağlı kalarak yardımcı olmalıdır.

TÜRKİYE VE İRAN

İran Asya'nın güneybatısında 25-39 kuzey enlemi ile 44-63, 39 doğu boylamında yer almaktadır. İran'ın kuzeyinde Azerbaycan, Hazar Denizi, Nahçıvan ve Ermenistan doğusunda Afganistan, Pakistan, Türkmenistan, güneyinde Basra körfezi, batısında Türkiye ve Irak'la çevrili bir Ortadoğu devletidir. Toprakları 1.648.000 km² dir. Nüfusu 74 milyondur. Askerlik süresi 24 aydır.

İran coğrafyasında ve civarında kurulan devlet ve medeniyetlere bir göz atacak olursak;

- Medler M.Ö.: 858-549 (308 yıl)
- Persler M.Ö.: 585-332 (293 yıl)
- Sasaniler M.S.: 224-651 (327 yıl)
- Karahanlılar (Türk İslam Devleti) M.S. 840-1212 (372 yıl)
- Gazneliler (Türk İslam Devleti) M.S. 962-1187 (225 yıl)

- Büyük Selçuklu İmparatorluğu (Türk İslam Devleti) M.S. 1038-1157 (119 yıl)
- Anadolu Selçuklu Devleti (Türk İslam Devleti) M.S. 1077-1308 (231 yıl)
- Akkoyunlular (Türk İslam Devleti) M.S. 1378-1508 (130 yıl)
- Karakoyunlular (Türk İslam Devleti) M.S. 1380-1409 (129 yıl)
- Timür İmparatorluğu (Türk İslam Devleti) M.S. 1370-1507 (277 yıl)
- Babür İmparatorluğu - Timuroğulları (Türk İslam Devleti) M.S. 1526-1858 (332 yıl)

İran, görüldüğü gibi, M.Ö. Med ve Perslerle yönetilmiştir. M.S. ise çeşitli asırlarda, İran topraklarının, bir kısmında veya tamamında 10'a yakın Türk ve İslam devletlerince yönetilmiştir. M.S. 652'de Hz. Ömer döneminde İslam'la tanışan İran 1400-1500 yıldır İslam-Türk-Fars devleti halindedir. İran'da en uzun hüküm süren devlet ise Timur İmparatorluğu, Timur'un oğulları ve torunlarından Babür Şah ve Babür İmparatorluğu olup, aşağı yukarı 700-800 yıla yakın İran'da ve Hindistan'da hüküm sürmüşlerdir.

İran bir Fars ve Türk devletidir. İran'ın Türkiye'ye hiçbir zaman bir sempatisi yoktur. Asırlardan beride İran'ın, Anadolu'ya sempatisi olmamıştır. İran'ın, Türkiye'ye sempati duymamasının en belli başlı sebeplerinden Türkiye'nin NATO üyesi olması, ABD'nin müt-

tefiki olması, Türkiye'nin bir Avrupa Devleti kimliğini benimsemesi gibi nedenleri sayabiliriz.

Dünyada Türkiye'nin dışında en fazla Türklerin yaşadığı ve Türkçe konuşulan ülke İran'dır. Bu yüzden Türkiye İran'a daima sıcak ve dostlukla bakıyor. İran'ı dost, kardeş ve bir komşu gözü ile gören Türkiye'ye İran aynı gözle bakmıyor.

İran, nükleer güce sahip olma konusunda batının korkaklığını tespit etmiştir. ABD, Irak ve Afganistan'ı işgal edince petrol 4-5 misli pahalalanmıştır. Bu durum İran'ı çok zengin etmiştir.

İran, dünyanın en önemli ulaştırma ve petrol yollarını kontrol etmektedir. Ayrıca dünyanın en önemli pazar ve kaynak alanlarına sahip olup, büyük petrol kaynaklarına sahiptir.

Bütün bu nedenlerle İran'ın dünya politikasında ve dünya askeri stratejisinde önemli bir yeri vardır.

İran devlet yapısının Şii ziyniyet taşıması, Sünni İslam dünyası için önem taşımaz. Teorik olarak da İran'ın içindeki anlaşmazlıklar da İran düşüncesinin uygulanırlılığını olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, İran'ın düşündüğü gibi İslam'da, Merkezci organize bir dini sistem de yoktur.

İran'da halihazırda din ve siyaset arasındaki uygulamalarda da tam birlik sağlanamamıştır. İran'da din biraz politize olmuş, siyasette dini sembollerle karışmıştır. Şii din anlayışı, İran'da totaliter bir devlet kurmaya karşı önemli faktörlerdendir. Ayrıca dünyanın çeşitli yerlerindeki Şiiler İran devlet başkanları ve li-

derlerini dini bir lider olarak görmemektedirler. İran Şii devlet anlayışının karşısında, zannedilenden daha fazla engellerin mevcut olduğunu söyleyebiliriz.

İran, 1979'a kadar Batı Dünyasının Ortadoğu'da en sadık müttefiki idi. 1979'dan sonra İran batı ile ticari ilişkilerini devam ettirirken, siyasi ilişkilerini kesintiye uğratmıştır. Halihazırda İran Amerika Birleşik Devletleri arasındaki her çeşit ilişkiler tatmin edici değildir. İran'da halk Amerikan devletini değil Amerikan yaşam tarzının bazı yönlerini benimsemektedir. Zamanla İran-Amerika arasındaki ilişkiler yumuşama noktasına geleceğe benzemektedir.

İran'ın bugünkü durumu her bakımdan Şah döneminden ilerde değildir. Türkiye, İran'ın batıya açılan penceresidir. İran ise Türkiye'nin Orta Asya ile olan penceresidir. Türkiye-İran daima iyi dostluklar kurmak zorundadır. Her iki devletin de bir birine ihtiyaçları çoktur. Ancak Türkiye İran dostluğunu engellemek isteyen devletler ve devlet adamları mevcuttur. Dileğimiz Türkiye ve İran arasında sağduyu galip gelir, dışarının zararlı hesapları boşa çıkar.

İran'da 1960-1970 arası nüfus patlaması olmuştur. Yıllık nüfus artışı % 3'tür. Kadın başına doğum 5,5 olarak tespit edilmiştir. 1950'den sonra İran'da kentleşme hızla artmaktadır. 1950-1992 yılları arasında kentleşme % 31'den % 57'ye çıkmıştır. 1960'dan bu yana ise petrol üretimi hızla artmıştır. İran'da döviz gelirinin % 90'ı petrolden sağlanmaktadır. Son zamanlarda petrol dışı ihracat da önemli miktarlarda artmıştır.

Türkiye’de Kürtçülük olayları batının ortaya çıkardığı bir meseledir. Kürtçülük olaylarını kullanarak yerlerini korumak isteyen, ihtiraslarını tatmin etmek isteyen insanlar bu olayların daima başında yer almışlardır.

İran, çok eskilerden bu yana Türklerin boyu ve kardeşi olan Kürt halkını Türklerden ayırmış gibi göstererek, kendi tarafına çekmek Türk-Kürt ayrımı yaparak Türkiye’nin güçlenmesini engellemek istemiştir. Yine komşumuz olan İran, Irak’la olan sorunların çözümünde Kuzey Irak Kürtlerini sürekli bir araç gibi kullanmıştır. İran’ın yanı sıra Türk-Kürt ayrımı, zaman zaman Amerika Birleşik Devletleri ve hatta İsrail tarafından da desteklenmiştir. 1980-1988 İran-Irak savaşında, Irak’taki Kürtler Irak Devletine karşı, bazı devletler tarafından desteklenmiştir. Körfez savaşından sonra bazı batılılar yaşayan Kürtleri bölge ülkeleri aleyhine ve batının, lehine desteklemişlerdir. Oysaki bölgede yaşayan Kürtlerin kışkırtılması bölge devletlerini rahatsız ederek bölge ve dünya barışını tehdit eder duruma gelmiştir.

İran, Ortadoğu ve Kafkaslardaki siyasetini, ekonomik ve teknik yardım sunarak, kültürel bağlarını geliştirerek, bazen de dini rehberlik yaparak etkinliklerini sürdürmektedir. Bu arada da eski Sovyet teknoloji ve sanayisini de elde etmek istemektedir. İran bölgedeki etkinliğini, dini değil de, ortak yatırım ve ticaret yönünden yapmayı tercih etmektedir. İran’ın bölgede yatırım ve ticari yönden etkinlikleri, kendisine bölgedeki müslüman ülkelerin yanısıra Ermenistan gibi, Hristiyan devletlere de etkinlik göstermesine yardımcı olmakta-

dır. İran, bölgedeki diğer devletlerle de kendi zararına olacak etkinlik yarışı yapmamaya da özen göstermektedir. Ayrıca İran kuzeyindeki etnik durumu da gözönüne alarak fazla karıştırmamak siyaseti gütmektedir. Bütün olumsuzlukların yanı sıra İran coğrafya ve tarih olarak geleneksel bağlar olarak, maddi ve manevi bağlar olarak bölgede etkinliğini artıracak potansiyele sahiptir.

Son 10-15 yıl içinde Ortadoğu ülkelerinde gözlemlenen iki önemli olgu gelişmiştir. Bu olgular ekonomilerde devletin rolünün azalması ve devletin denetimi dışında güçlü islamcı siyasal hareketlerin ortaya çıkmasıdır. Bu durum sonucunda Ortadoğu'da devletler geri çekilmiş, sivil toplumlar genişlemiştir. Devletle, Sivil-Özel toplumlar arasındaki işbirliği Ortadoğu'da her ikisine de yarar sağlayacağı açık olan bir olgudur.

Son yıllarda, İran terörizme ve bazı sözde islamcı gruplara uluslar arası boyutlarda destek vermiştir. Bu durum ise İran'ın uluslararası konumunu sarsmıştır. İslam'da terörizm söz konusu olmamalıdır. İslam adına yapılan terörizm kelimesi tüm dünyadaki insanlar adına iyi karşılanmamaktadır ve islamlık adına yanlış bir imaj vermektedir.

Türkiye ve İran arasında her ne kadar işbirliği çalışmaları ve bir çok ortak proje olmasına karşın İran-Türkiye arasında Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Kafkasya yüzünden sessiz ve derinden rekabet devam etmektedir ve edecektir de. Çünkü, her iki ülkenin de bu bölgelerde tarihi, kültürel, etnik, din ve dil konularında ilişkileri mevcuttur. Bu yüzden hem rekabet,

hem de işbirliği devam edecek gibi görünmektedir. İran yukarıdaki bölgelerle Türkiye ile karşılaştığından daha fazla Rusya ile karşılaşmaktadır. İran dış politikasında, İran'ın milli çıkarları daima ağır basmıştır. İran dış politikada daha ılımlı ve olumlu bir imajını dünyaya yansıtmaya çalışmaktadır. Şu an İran'ın ana hedefi devrimi yaşatmak yerine İran'ı ekonomik çıkmazdan ve siyasi yalnızlıktan kurtarmaktır.

Terörizm, günümüz dünyasında demokratik ülkelerin güvenliğini olumsuz yönde etkileyen bir olgudur ve dünya barışını da tehdit etmektedir. Bugün dünyamızda terörizmin artması ve oluşmasının ana sebebi, bazı devletlerce terörizmin dış politikanın bir parçası olarak görülmesi bir baskı aracı olarak kullanmasından ileri gelmektedir. Türkiye'de terörizmden en çok etkilenen etkilenen ülkelerden birisidir. Ayrıca Türkiye'nin bazı komşuları da, az çok terörizmi bir politika aracı olarak gören komşulardır. Bundan dolayıdır ki Türkiye'nin sınırları da hassas sınır konumundadır. Doğu Bloku ve Sovyetler Birliğinin dağılması ile Türkiye, coğrafi tarihi ve kültürel potansiyeli bakımından, bölgesinde öne çıkmıştır. Bu öne çıkış dünyada bazı ülkeler ve Türkiye'nin komşuları bakımından pek de hoş karşılanmamıştır. Körfez savaşı sırasında da diğer dünya devletlerince stratejik önemi olan Ortadoğu ve Kafkasyalardaki durum icabı, Türkiye'yi pek çok alanda olduğu gibi güvenlik ve terörizm yönünden de olumsuz olarak etkilemiştir. 1980'den sonra, jeopolitik ve jeostratejik konumu icabı, Avrupa-Asya ve Ortadoğu'yu bağlayan yerde müslüman demokratik bir ülke olan Türkiye'ye gözler çevrilmiştir. Özellikle, Türki-

ye'de toprak gözü olan komşularımızda, terörizm lehinine, Türkiye aleyhine gizli-açık bir şekilde düzenlemeler yapılmaktadır...

İran'da 20 milyona yakın Azeri Türkü, 2,5 milyon da Türkmen vardır. İran'da halkın çoğu Caferi mezhebindedir. Türkiye ile İran arasındaki politika akılcı bir politikadır. Türkiye, İran'la Humeyni döneminden bu yana dengeli iyi komşuluk ilkelerine bağlı bir politika izlemeye çalışmaktadır. Ancak Türkiye'nin idaresi Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve diğer İslam Ülkeleri arasında örnek alınıp alınmaması konusunda İran'la ister istemez bir özel unsur oluşturmaktadır. Her iki ülkede bu konuda dikkatli ve temkinli davranmaktadır.

Türkiye ile İran'ın bir birine saygılı olması, karşılıklı menfaat ilişkilerini ayarlamaları bölge ve dünya barışına büyük katkıda bulunacaktır. Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra Elçibey'in Azerbaycan ve İran ile Azerbaycan'ının birleşmesi, yönünde sarf ettiği sözler İran'ı oldukça hassaslaştırmıştır. Her iki devletin de bu konuda azami dikkati göstermeleri gerekmektedir.

İran, Türkiye ile olan bazı tarihi olumsuz ilişkileri ve bölgede Türkiye'yi rakip görmesi bakımından bazı güçlerce ortaya atılıp sahneye konulan Kürt konusunu Türkiye'ye karşı bir koz olarak elinde tutmak istemektedir. İran'ın bu istekleri doğrultusunda zaman zaman PKK terörüne yardımcı olduğu görülmüştür. İran'daki otorite boşluğu coğrafi olumsuzluklar, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, Kürt orijinli İran vatandaşlarının PKK propagandasına uymaları bazen örgüte katılmaları

PKK terör örgütüne destek sağlamaktadır. PKK'ya İran tarafından dolaylı da olsa verilen destek Türkiye'yi çok rahatsız etmektedir.

Türkiye'nin doğu komşusu olan İran, dini, kültürel, coğrafi ve tarihsel yönden Türkiye ile bir çok ortak yönleri vardır. En azından ikisi de Ortadoğu ülkeleridir, ikisi de İslamiyet'i kabul etmiştir. İkisi birbiri ile komşudur. Bu nedenlerle Türkiye-İran dostluğu bölgeye ve dünyamıza bir çok konuda katkı sağlayacaktır.

TÜRKİYE VE ÇİN HALK CUMHURİYETİ

Çin Halk Cumhuriyeti, Mao'nun ısrarlı, mantıklı, bir çalışması ile doğmuştur. Mao'nun Çin'de iç ve dış mücadelelerinden sonra halk kitlelerini tekrar tekrar harekete geçirmek için girişimlerde bulunması bugünkü Çin'i doğurmuştur.

Mao'dan sonra gelen liderler de Mao'nun kurup, geliştirdiği ilkeleri ve çalışmaları güncelleştirmişlerdir. İçte ve dışta da Çin lehine bir çok faydalı manevralar yapmışlardır.

Çin bugün sanayisi, ekonomisi, nüfusu ile büyük bir dünya gücüdür. Kendisinde 2. süper güç olduğunu hareketleri, uluslararası davranışları, uluslara sorunlarda koyduğu ağırlıkla da belli etmeye çalışmaktadır. Bugün Çin, ekonomik, siyasal, askeri hedeflerini ve amaçlarını büyük bir çoğunlukla gerçekleştirmiştir. Bu yüzden de Çin'in komşusu olan ülkelerin bazıları, Çin'in korkusundan savunma harcamalarını ileri derecede artırmışlardır. Çin'in ise komşuları hakkında şu an çok barışçıl bir davranış içinde olduğu gö-

rülmektedir. Çin'in bu dengeli politikası sonucu Amerika Birleşik Devletleri ve diğer batılılar, Çin'in dünyada bir tehdit unsuru olmadığı fikrine varmışlardır. Bundan dolayı da dünya emniyet kuşakları stratejilerini de yeniden çizmeye çalışmaktadırlar. Çin'in geniş ekonomik kaynakları ve nüfus potansiyeli Asya ve tüm dünya için dengelenmesi gereken bir unsurdur. Bu düşüncenin özüne uygun olarak da Çin güney bölgesinde üretimi artırmış, ticareti geliştirmiş, enerji ve petrol üretimini artırmıştır.

Çin, içindeki farklı bölgeleri de gözönüne alarak oralara yatırımlarını hızlandırmıştır.

Çin, Asya'da denge ve barış taraftarı olduğu imajını her defasında belirtmeye çalışmaktadır. Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra oluşan boşluğu, Çin iyi yönde değerlendirmeye çalışmaktadır. Sovyetler Birliğinden sonra Batı Türkistan'da istikrarın korunması Çin'in bölgeyle ilişkilerinde takip ettiği en önemli bir politika unsurudur. Çin, Sovyetler Birliğinden sonra oluşan Bağımsız Devletler Topluluğunda da istikrarın sağlanması gerekliliğini, çeşitli vesilelerle açıklamıştır. Çin bölgede ekonomik, sosyal ve kültürel yönden oluşan bir rahatsızlığın tüm bölgeyi etkileyeceğini düşünerek bölgede denge unsurlarını savunmaktadır. Çin bölgede gelişen ticari ilişkilere de önem vermektedir. Çin Sovyetler Birliğinin dağılmasından sonra bağımsız olan Türk Cumhuriyetleri ile de ticari ilişkilerini geliştirmeye çalışmaktadır. Bu Türk Cumhuriyetlerinin kurulması ve bağımsızlaşmaları Çin'i ticari ve siyasal yönden rahatlamaya sevk etmiş olabilir. Çünkü bölge-

yi tek güç olarak elinde tutan Rusya'nın, Çin'e karşı tutumunda ticari ve siyasi anlamda değişiklik olursa bağımsız Türk Devletlerinin tutumları daha değişik olur. Çin ile Orta Asya'da bağımsızlaşan Türk Cumhuriyetlerinin karşılıklı ticaretinin önümüzdeki yıllarda gittikçe artacağını söyleyebiliriz.

Sovyetler Birliği döneminde oluşan, Çin-Sovyet sınır antlaşmazlıkları Bağımsız Devletlerle daha ılımlı bir havaya girmiştir. Çin Kazakistan ile sınır sorununun olmadığını ifade etmiştir. Rusya gerileyen bir ekonomik güç durumunda iken Çin devamlı ilerleyen bir ekonomik güç olarak kendini belirtmiştir. Asya'da ve bölgede Rusya, Çin bölgeye ekonomik yatırımlar yaparak bölgelerin kalkınmasına yardımcı olma düşüncesindedir. Çin ve bölge ülkeleri arasındaki ticari, kültürel ilişkiler ne kadar iyi olursa, bölge ve tüm dünyamız bundan yarar görecektir.

Mao ve Mao'dan sonra Çin'de gelişen her şeyde, Çin ordusu daima gözetim görevini en iyi şekilde yerine getirmeye çalışmıştır. Mao ve arkadaşları önce ordu eğitime ve zirvesine önem vermişlerdir. Kültür devrimi sırasında da ordu dengeyi sağlayan en güçlü unsur olarak ortada gözük müştür. Çin'de ordu ve parti birbirini tamamlayan iki unsur olarak devam etmektedir. Çin 3000 yıldır kendine has kültürü, ortak kimlikli ve şuurlu bir nüfusu olan büyük bir ülkedir. Çin kültürel ve medeni kimliğini kaybetmeden modern, bilim ve teknolojiyi hizmetine almış, ileri üretim düzeyine girmiş, rakiplerini aşan süratli kalkınma ivmesi kazanmış bir ülkedir. Çin'de kalkınma hızı bugün bir yeni süper

güç olacaktır. Gelecekte, Çin ekonomik bir süper güç olduktan sonra, etrafındaki Çinli grupları da haliyle etkileyecektir. Çin setinin iki yanında da (kuzeyinde ve güneyinde) Türk nüfusu yoktur, kalmamıştır. Çin batı yönünde de fırsatları değerlendirerek Doğu Türkistan'ı ve Tibet'i de içine almıştır. Bugün buralara ekonomik ve kültürel yatırımlarla bölgeleri dengelemeye çalışmaktadır. Çarlık ve Sovyet döneminde Türk dünyasına inanç, kültürel ve dil bakımından ağır darbeler atılmıştır. Temennimiz odur ki, Çin'de bu durumlar olmasın tarihi Türk-Çin komşuluğu dünya durdukça birbirine hizmet etsin ortak tarih ve kültür değerleri korunmuş olsun. Esasında Türk-Rus-Çin komşulukları dünyanın önemli bir denge unsurudur. Türkiye Çin ve Rusya ile dengeli bir politika ve ekonomik ilişkiler kurabilirse Asya'daki Türk devletleri ile kültürel ve iktisadi gelişmeler onarılır ve böylece çağdaş dünyada gerçek üyelerine kavuşmuş olur. Çin-Türk komşuluğu ve medeniyet beraberlikleri Asya'da beraber olma şansını yeniden yakalaması her iki ulusunda dileği olmalıdır. Bugünkü koşullarda, Doğu Türkistan meselesi Çin'in bir iç meselesi şeklinde kabul edilmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'nden de beklenen, Doğu Türkistan Halkının dil, din, kültür ve ekonomik bakımdan gerektiği ölçüde korunması ve kollanmasıdır. Çin büyük bir güç olmayı isterken, öte yandan da üçüncü dünyanın nüfuslu lideri olmayı da hedeflemektedir.

Günümüzde Çin'in komşuları, Çin karşısında ihtiyatlı davranıyorlar ama Japonya'nın güçlenmesi yanında Çin'in güçlenmesini de istiyor olabilirler.

Çin Halk Cumhuriyeti İkinci Dünya harbi sonucunda eski Çin gelişiminin bir sonucu olarak kurulmuştur. Çin Halk Cumhuriyeti, Marksizmi Çin halkının özelliklerine uydurmak için çok çaba sarf etmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti, Konfüçyüs'ün felsefesi üzerine yeniden kurulmuştur ve bu felsefe geleneklere bağlı sürekli yenilenen bir düşünce sistemidir. Çin Halk Cumhuriyeti, temel düşünce olarak, Amerika Birleşik Devletleri ile Rusya'yı, dünyayı kamplara bölmek istediklerini Rusya'nın da silahsızlanma isteğinin, gerçeği yansıtmadığını söyler.

Türkiye'nin, Asya Türk Cumhuriyetleri, Çin Halk cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ile arasında kuracağı, kültürel, coğrafi, tarihi ve ekonomik gelişmeleri ve dayanışmaları tüm insanlığa ve dünyamıza her yönden büyük yararlar getireceğine inanmaktayım.

TÜRKİYE VE ERMENİSTAN

Ermeniler Türklerle tarih boyunca aynı coğrafyalar, aynı kültürler üzerinde beraber yaşamış bir millettir. İki millette asırlar boyu iç içe yaşamış ve her meselede ortak kararlar vermişlerdir. Geçmişte çok iyi anlaşılan Türk ve Ermeni Milletlerinin arasına çıkarları için diğer milletler ve ödevler birçok tezgahlar hazırlayarak Türk-Ermeni düşmanlığı doğurmayı başarmışlardır. Türk-Ermeni düşmanlığı yaratarak, Türkiye'yi zayıflatmak, Ortadoğu'daki çıkarlarını korumak isteyen devletler asılsız iddialar ve mantıksız taleplerden hareket edilerek 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı ile ortaya çıkarılan propagandalarla, başlayan, daha sonra terör aşamasına kadar getirilen Türklere karşı Ermeni husumeti oluşturulmuştur.

Türklere karşı, oluşturulan Ermeni husumetini, genelde Ermeni kilisesini kullanarak Rusya, Yunanistan, Fransa gibi bazı ülkeler kendi menfaatleri doğrultusunda yaratmışlardır.

Ermeni kiliseleri ile terör örgütlerinin birlikte davranış göstermeleri ve Ermeni hareketlerinin çoğunda

ruhanilere de rastlanması, kiliseler ile terör örgütleri ve partileri arasındaki işbirliğini kanıtlamaktadır. Bu örgütlerin başlıcaları Taşnak, Hıncak ve Rangavardır.

Bugün Ermenistan sözde Ermeni soykırımının milletlerarasında tanınmasını istemektedir. Bazı Ermeni teşkilatları önce soykırımın kabulünü, arkasından da Türkiye'den toprak talebini gündeme getirmeyi düşünmektedirler.

Ermeni terörüne katılan kiliselerin, partilerin dışında Ermeni terörüne katılmayan birçok Ermeni ve Ermeni kuruluşları da vardır. Bunlar akli selim Ermenilerdir.

Bugün, Ermeniler ve Ermenistan için en iyi yol, tahriklere kapılmadan, yeni dünya düzeni içinde barıştan yana olmak, iyi komşuluk içerisinde olmak en akılcı bir yol olarak görünmektedir. Bugün Ermeniler birçok anti-Türk politika üreterek dünyayı da buna inandırmayı çalışmaktadırlar. Bunların başlıcaları da şunlardır.

1- Ermeniler ve Ermeni kiliselerini bazıları geçmişte, Ermenilerin yaptıkları Türk ve Kürt soykırımına ait tarihi gerçekleri inkar etmektedirler.

2- Ermeni Kilisesi ve siyasi partileri, satın alınmış tarihçiler vasıtası ile Türklerin Ermenilere soykırım yaptıkları iddiasını tartışılır hale getirmeye çalışmaktadırlar.

3- Ermeni kilisesi destekli siyasi partiler, Türkiye aleyhine yıkıcı ve bölücü faaliyetlerini sürdürmektedirler.

4- Ermeni kilisesi ve siyasi partileri, bugün Türkiye'de kendi davalarına hizmet edecek misyon kurmaya çalışmaktadırlar.

5- Ermeni meselesini bir insanlık meselesi görünümü vererek etkin ve etkili olmaya çalışmaktadırlar.

6- Bugün Ermeni liderler ve yöneticiler, Türklük Dünyasının ortasında boğuluyoruz, diyerek tüm diğer dünya ülkelerine yeni mesajlar vermeye çalışmaktadırlar.

Türk toprakları üzerinde, Ermenilere siyasi bağımsızlık verilmesi için eskiden beri bazı batılı devletlerin de desteğinde birçok teşebbüslerde bulunulmuş ve her defasında da başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Bu teşebbüslerin başında, menfaati olan batılı bazı devletler ve Ermeni toplumu üzerinde dini nüfus sahibi olan katogoslar, patrikler ve papazlardır.

Bilerek veya bilmeyerek Ermeni toplumunu Türkler aleyhine kışkırtmak boş bir hayal olup her iki topluma ve insanlığa faydası olmamış ve olmayacak girişimlerdir. Türklere karşı katliam yapan kişiler, Ermeni tahrikçiliği yapan kişiler ve tarihçiler tarafından birer kahraman olarak adlandırılmışlardır.

Ermeni kaynaklarına göre, Ermeniler ilk Hristiyan topluluk ve devlet olarak yazılmıştır. İncelendiğinde bu eğilimin altında Hristiyan dünyasının sempatisini kazandırarak Ermenilere bir vatan yaratma anlayışı bulunmaktadır. Bu anlayışla Ermenilere vatan arama ve bulma sorunu Sevr ve Lozan antlaşmalarında gündeme getirilmiştir. Bazı kitaplarda, bazı yazarlarca Er-

meniler, Trkler tarafından zlme ve katliama uğramışlar ve dünyanın her tarafına gç etmişlerdir, düşüncesi savunulmuştur. Oysaki Ermenilerin dünyanın her tarafına yayılması, Ermenilerin parayı ve serveti sevmeleri, Hristiyanlıktaki, zellikle Ortodokslar arasındaki mücadeleleri, nedenleri ile olmuştur. Ermeniler, batının yardımı ile Ortadoğu ve Kafkaslarda yeni bir güç olma yarışıındadır. Bundan dolaydır da komşularından toprak talep etmektedir. Etraftan talepleri doğrultusunda da Azerbaycan'dan Karabağı istila etmiştir ve etmeye de devam etme düşüncesinde olduğu da herkes tarafından bilinmektedir. Oysaki, gerek Azerbaycan gerek Ermenistan Karabağ'a birbirleri ile birlikte, yaşamayı ve birbirlerine karşılıklı saygı göstermeleri gerekmektedir.

Günümüzde de, birinin diğerini yok sayması veya yok etmesi mümkün değildir. Ermenistan etraftan toprak elde etme gibi gerçekci olmayan ve maceracı bir tutumdan vazgeçmeli, tarihi gerçekleri de inkar etmemelidir. Azerbaycan'da, Karabağ'daki ekonomik, kültürel idari ve demografik dengeyi sağlamak için çalışmalar yapmalıdır. Azerbaycan da, daha bilinçli ve şuurlu davranarak tarihi ve doğal haklarını elde etmelidir. Bugün, Batı'da ve Rusya'da iyi niyetten uzak, Türkiye ve Türklere karşı düşmanca bir tutum içinde bulunan ve hatta Sevr'i canlandırmak isteyenler vardır. Bunun önünde en büyük engel ise, ekonomik olarak kalkınmış, i sorunlarını çözmüş birlik ve beraberlik içinde bir Türkiye'dir. Aksi halde zararlı düşünceler ve eylemciler, dn Ermeni, bugün Kürt, yarın başka birine rol vererek Türkiye'yi blmeseler bile en azından Tür-

kiye'nin kalkınmasını ve güçlenmesini engelleyeceklerdir. Ermeniler, Karabağı işgal ederek Türk dünyasını Azerbaycan'a Türkiye'ye ve dahası da İslam dünyasına zarar vermiştir. Türkiye Azerbaycan ve Karabağ konusunda yeterli derecede etkin olamamaktadır. Çünkü, Dağlık Karabağ Ermenileri, Ermenistan'ın, Taşnak grupları, Türkiye'nin katkılarını istememektedirler. Batıya da bu yönden baskı yapmaktadırlar.

Ermeniler, Karabağ sorununu uluslararası organizasyonların çalışmalarından faydalanıp her ateşkes-ten sonra Azeri topraklarının bir parçasını daha da işgal etmeye devam etmektedirler.

Kafkasya bugün ekonomik yönden Türkiye ve İran'a bağımlı durumdadır. Abhazya ve Çeçenistan'dan geçen demiryollarının ablukaya alınmış olması Kafkasya'da, Rusya'nın ekonomik etkinliğini azaltmıştır. Eğer Hazar Petrolleri Rusya'dan geçerse, ekonomik üstünlük tekrar Rusya lehine dönecektir.

Rusya'da, Kafkas halklarına karşı bir antipati mevcuttur. Ancak aşırı Rus milliyetçileri Ermenistan'ı çok önemli bir müttefik olarak görmektedirler. Rus milliyetçileri, Ermenileri, Türk ve anti Müslüman bir siper olarak görmektedirler. Bu fikir ve düşünce doğrultusunda Ermenistan'da bir iki asırdan beri, Rusya'nın, Türk-Müslüman dünyasında ileri karakol görevini yapmaktadır. Rus ve Ermenilerin tarihi geçmişleri birbirine ihtiyaçlarının olduğunu ve birbirini desteklemek mecburiyetinde olduklarını göstermektedir. Rusya Ermenistan'ı, Türkiye'yi, Türklük Dünyasını ve Kafkasya'yı

sıkıştırmak, baskı yapmak için kullanmaktadır ve ileride de kullanacaktır. İleride Rusya'nın kabul edemeyeceği Kafkas sorunları olacaktır. Kafkas ülkelerinin bu durumu iyice değerlendirmeleri gerekmektedir.

Ermenistan için en akılcı politika, halihazırdaki Türkiye ve Türklere karşı tutumunu değiştirmesi, coğrafya ve tarih olarak iç içe olduğu Türklere iyi komşuluk anlayışı içine girmesi, bazı kışkırtmalara uymaması ekonomik yönden batıya açılacağı tek yerin ve ileride de dostu Türkiye olacağını bilmesi, Ermenistan için en iyi politikadır. Temennimiz, bu politikanın geliştirilmesi yönündedir.

TÜRKİYE VE BOSNA-HERSEK

Balkanlarda, Kafkaslar gibi çeşitli kavimlerin yaşadığı ve medeniyetler kurduğu bir bölgedir. Türkler Balkanlarda MS. V yüzyılda geldiler. Türk olan bu kavimler ise Hunlar ve Avarlar'dır. Sonrada VI ve VII. Yüzyıllarda ise Slavlar bölgeye gelmeye başladılar. Balkanlara gelen Slavlar Bizans'ın etkisi ile Hıristiyan Ortodoks oldular. Balkanların batısında yerleşen Hırvat ve Slovenler ise Katolik oldular. Bosna ismi, Tuna nehrinin Bosna kolundan dolayı adlandırılmıştır.

Bosna 1463'de Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı İmparatorluğuna katılmıştır. 1470'de de daha batıda olan Hersek bölgesi, Osmanlı Devletine katılmıştır. Böylece Bosna ve Hersek Sancakları kurulmuş oldular. Osmanlı idaresinde Bosna Hersek gün geçtikçe ekonomik, kültürel yönden gelişti. Bu arada da Bosna Hersek'te Müslümanlık ve İslam kültürü hızla yayıldı. 1683'de İkinci Viyana kuşatmasından sonra Osmanlıda gerileme devri başladı. Gerileme devrinin başlaması ile Bosna-Hersek'te etkilendi. Ama Boşnaklar Osmanlı'ya bağlı bir kavimdi, bu arada da bir çok Boşnak devlet adamı Osmanlıda hizmet verdi.

1877 Osmanlı-Rus Savaşından sonra Bosna-Hersek, Avusturya idaresine geçti. Bu geçiş, Boşnakların yıkımı oldu. Avusturya idaresinde yaşamak istemeyen Boşnaklar Türkiye'ye göç ettiler. 1908'de II Meşrutiyeti takiben Avusturya, Bosna-Hersek'i tek taraflı ilhak ettiğini bildirdi. Daha sonra I Dünya savaşından, Avusturya'nın yenik çıkması sonucu Bosna-Hersek, Sırp-Hırvat-Sloven Krallığına kaldı. 1931 de bu Krallık, Yugoslavya adını aldı. Yugoslavya 1990 yılına kadar sürdü, 1990 yılında Yugoslavya parçalandı. Bu parçalanma sonucunda Bosna-Hersek'te, diğer altı Cumhuriyetten birisi olarak yeniden ortaya çıktı. Boşnaklar, Yugoslavya'da komünist rejim zamanında da milli ve dini kimliklerini korudular. 1990'da dağılan Yugoslavya toprakları üzerinde, bağımsızlığını ilan eden Hırvatistan ve Slovenya'yı Avrupa Birliği, 15 Ocak 1992 de bağımsız devletler olarak tanıdı. Ancak Bosna-Hersek'i Avrupa Birliği tanımadı. Daha sonra Boşnak-Sırp mücadelesi ve iç harbi başladı. Türkiye, Boşnakların haklı mücadelelerinde hep yanlarında oldu.

Boşnaklar, Hırvatlar, Sırlar Balkan yerlileridir. Birbirleri ile savaşmalarına sebep, din ve mezhep farklılığıdır. Bu gerçeği Türk-İslam dünyası, tüm dünyaya anlatmalıdır. Boşnaklar 1400'ler civarında İslamiyet'le karşılaşmışlar ve İslamı seçmişlerdir. 1900'lerin başında Osmanlı Devleti Balkanlardan çekilmeye başlamıştır. Osmanlı, Balkanlarda 500 yıl gibi bir zaman hükümdar olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti ve Bosna-Hersek nereden bakarsak bakalım Osmanlı İmparatorluğunun mirasçısıdır. Öyleyse Türkiye Cumhuriyeti-

ti'nin Balkanlarda hak menfaatleri mevzuu bahistir. Boşnakların ise Türklerden bir şeyler bekleme, doğal olan beklentilerdir. Boşnaklar ve Türkler arasındaki bağlar o kadar çoktur ki, Boşnaklar kendilerini Türk sayar ve Osmanlı olmakla övünürler.

Boşnaklar da, Türkler gibi Müslümanlığı kendilerinden herhangi bir zorlama olmadan kabul etmişlerdir. Müslüman Türkün ve Müslüman Boşnak'ın kaderleri aynıdır. Bundan dolayıdır ki Balkanlardaki Türk varlığı ile diğer Müslüman unsurları birbirinden ayrı tutmak mümkün değildir.

Yanlış güç politikaları ve kararsız uygulamalar yüzünden Balkanlardaki Türk menfaatleri birer birer kaybolmuştur. Üstelik bir de İslamiyet'in oralarda zayıflaması, manevi boşluk yaratmış, daha sonra ardından da kan ve vahşet gelmiştir.

Müslüman Türklerin, varoluş mücadeleleri, Yunanistan'ın, "Megalo İdea"sı Rusya'nın, sıcak denizlere varış, ideali gibi ideallerdeki mücadeledeki başarılarına bağlıdır. Bu yönden hareket edilerek Balkan, Kafkas ve Ortadoğu'da Türkiye ve Türklerin menfaatleri iyice incelenmeli neler yapılabilir, hemen değerlendirilerek gerekenler yapılmalıdır. Meseleler, Bosna-Hersek meselesi değil, Balkan meselesi; Azerbaycan meselesi değil, Kafkas meselesi; Kürt meselesi değil, Ortadoğu meselesidir. Buna göre, Türkiye Cumhuriyeti'nde, Diyanet İşleri Başkanlığı, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk Tabipler Birliği, TRT, Milli Eğitim Bakanlığı ve diğer birçok kuruluş kendi çap ve imkanları dahilinde, Balkanlarda, Kafkaslarda, ve Orta-

doğu'da çalışmalar yapmalı, en azından doğru haberleşme ve yayın faaliyetleri geliştirmelidirler. Özellikle Dışışleri Bakanlığı teşkilat kadroları, Balkanlarda, Kafkaslarda ve Ortadoğu'da yeniden ayarlanıp düzenlemelidir.

Türkiye, Josip Broz Tito döneminden beri Yugoslavya ile birlik içindedir. 1950'de Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan Balkan antlaşmasını imzalamışlardır. Bu antlaşma Şekil ve strateji olarak Şimdide yürürlüktedir. Türkiye'nin, strateji olarak, Bosna'ya, Sancak'a, Karadağ'a, Makedonya'ya, Kosova'ya yardım etmesi bölge ve dünya barışına katkı sağlayacaktır. Eğer Türkiye Balkanlı Müslümanlara yardım etmezse, Büyük Sırbistan'ın kurulmasına yardım etmiş olacaktır. Büyük Sırbistan ise potansiyel olarak Yunanistan'ı güçlendirecektir. Yunanistan da Kıbrıs'taki Rumları güçlendirecektir.

Ayrıca Balkanlar, Ortodoks ve Katolik mücadelesinin verildiği bir yerdir. Balkanlar, Batı Hristiyan uygarlığı ile Bizantinist Ortodoks uygarlıkları arasında uğraşların olduğu bir yerdir. Balkan Müslümanlarına ise Türkiye'nin bir uzantısı gibi bakmaktadırlar. Burada kültür mücadelesi, toprak mücadelesi gibi gözükmektedir. Yugoslavya'nın parçalanmasından sonra, Almanya; Slovenya ve Hırvatistan'ın bağımsızlıklarını, Avrupalılara rağmen desteklemiş ve kabul etmiştir. Burada Türkiye'nin ve Almanya'nın çıkarları Balkanlarda karşı karşıya gelmektedir.

Avrupa, Osmanlıyı Balkanlardan atmak için asırlardan beri çalışmaktadır. Bundan dolaydır da Osmanlı-

yı daima harp ekonomisi içinde tutmak için devamlı küçük, büyük savaşlar süregelmıştır. Avrupa Devletleri, Balkanlarda yaşayan akraba toplulukları bir yandan Osmanlılar ve İslam'ın aleyhine kışkırtırken, diğer yandan da, Türk'e ve İslam'a karşı sonsuz ve tedavi edilemez kin ve nefret hastalığını aşılamıştır. Bunda da başarılı olmuşlardır.

Balkanlarda, Türkler ve İslam'a karşı olan dış güçlerin sürekli çaba ve savaşların sonucunda Sırbistan (1812), Yunanistan (1829), yeni Devletler oluşturmuşlardır. Ayrılan bu devletler mütemadiyen de Osmanlıdan toprak taleplerinde bulunmuşlar ve başarılı da olmuşlardır. Bunların hepsi Avrupalı güçlerin plan ve projeleri doğrultusunda oluşmuştur. Bu arada Sırp'ların 1844 ve 1986 yıllarında gündeme aldığı uygulama çok ilginçtir. Sırp taktiği olarak bilinen uygulama şöyledir;

1- Balkanlardaki tüm müslümanlar göçe zorlanacak,

2- Göç etmeyen, Müslümanların Hıristiyanlaştırılması sağlanacak,

3- Göç etmeyen, Hıristiyan da olmayan, Müslümanlar cezalandırılacak,

Yukarıdakilerin gerçekleşmesi için her şey yapılacaktır.

Günümüzde Balkanlardaki Müslümanlar, Balkanların en fakir, en cahil, en güçsüz kısmını oluşturmaktadır.

Günümüzde Balkanlar, dünyanın en karışık bölgesidir. Bu karışık bölge, Avrupa'nın ve Türkiye'nin çıkarlarının bulunduğu hassas bölgelerdir. Türkiye için önemli olan Balkanlara, insani vecibeler ölçüsünde Balkan kalkınma tasarısı şeklinde bir yaklaşım yapmak, bölge barışı için en uygun siyaset olacaktır.

Bu tasarı için de, eğitim yönünden, Balkanlardan burslu öğrenci kabulünü sürdürmek, yaz tatilinde öğrencilerin getirilerek meslek eğitimlerini yaptırmak, her çeşit meslek eğitiminin sağlanması için gerekli çalışmaları yapmak, hayır sever Türk vatandaşlarının Balkanlarda okullar açmasını sağlamak güncellik taşımaktadır.

Balkanlarda, yine Türk Kültür Merkezlerinin, Türk Bankalarının açılmasını sağlamak, Müslüman Türk Vakıflarının işler hale getirilmesini sağlamak, ticareti geliştirmek bölge ve Türkiye açısından daha iyi olacaktır.

TÜRKİYE ONİKİ ADA VE YUNANİSTAN

Türkiye'nin ve Batı Anadolu'nun, bir uzantısı şeklinde Ege Denizi üzerinde serpilmiş olan Oniki Ada doğal olarak Anadolu'nun bir parçası görünümündedir. Jeolojik yapı da bunu göstermektedir. Oniki Ada Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenliği bakımından son derece önemli olan adalardır. 400-500 yıl Türk hakimiyetinde kalmış olan Oniki Ada 50-60 yıl öncesine kadar birer Türk yerleşim yerleri idi. Her ada Türk Kültür ve Eserleri ile de donatılmış durumdadır. Bu adaların başlıcaları şunlardır. Rodos, Sisam, Sakız, Kaşot, Girit, Kerpe, Yalı Adası, Koçbaba, Kilimli, Leros, Lipso, Meis, Herke, Patmos, İslamköy, İncirli, İlyaki gibi daha birçok ada gruplarıdır.

Oniki Ada'lar grubundaki adalarda tarih öncesinden bu yana Anadolu halkları yerleşmişlerdir. Daha sonra Yunan hakimiyetine geçmiş olan Oniki Ada Milattan sonra 50'li yıllarda Romalıların hakimiyetine geçmiştir. Uzun süre Romalılarda kalan, Adalar Milattan sonra 645 yılında Arapların eline geçmiştir. Daha sonra Bizansın eline geçen adalar uzun bir zaman Bizansın elinde kalmışlardır. Bizans'tan sonrada Venedik ve

Cenevizlilerin eline geçen Oniki Ada uzun yıllar böylece devam etmiştir. Daha sonrada Osmanlı gemilerini rahatsız eden Venedik ve Cenevizliler, 1522 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından yenilgiye uğratılarak Ege Denizi ve Oniki Ada Osmanlının eline geçmiştir. Osmanlılar bu adaları 12 üyeli mahalli meclisler tarafından yönetmişlerdir. Oniki Ada ismi de bu yönetim şeklinden gelmiştir. Ada sayısı 20-30 kadar, küçük adaları ve kayalıkları da sayarsan çok fazla bir sayıya ulaşır. 12 Ada ismi idari şeklinden gelmesi uygundur. Oniki Ada sözü, 1912'de İtalyanların işgalinden sonra başlamıştır. Osmanlı döneminde Oniki Ada'da sistemli İslamlaştırma ve Türkleştirme siyaseti yapılmamış, ancak oralarda huzur ve iç barış da birlik ve dirlik sağlanmıştır. Bu arada Türk aileler gelip yerleşmişlerdir. Osmanlı görevlileri görev yapmışlardır. Buna mukabil Yunanlılar adalarda nüfus politikası takip ederek adalarda Yunanlı nüfusunun artmasına dikkat etmişlerdir.

Osmanlının, Hristiyanlara kendi dillerinde eğitim yapmaları işlemini de çok iyi kullanan Yunanlar, tüm adalarda dillerini ve dinlerini tamamen korumuşlardır. Oniki Ada'da Osmanlı hakimiyeti 1820'li yıllara kadar kesintisiz sürmüştür. Daha sonra Fransa, İngiltere, Rusya gibi batılı devletlerce Yunanlılar Osmanlının aleyhinde kışkırtılmıştır. 1821'de Mora isyanı çıkarttırılmıştır. Yunanlılar, Mora'nın yanı sıra Rodos, Sisam, Sakız adalarında da isyan etmişlerdir. Rusya, Fransa ve İngiltere'nin desteği ile 1830 yılında Yunanistan Devleti dış destekli olarak kurulmuştur.

Batılı devletlerin desteği ile Ege Adaları, Yunanistan ve Osmanlı arasında paylaşılmış oldu. Yunanistan, daha sonraki yıllarda hem Trakya'da hem de, Ege Adalarında ilerlemek için uğraştı. Enosis politikası izledi bunda başarılı da oldu. 1830-1912 yılları arasında Osmanlı-Yunanistan dengesi devam etti. 1909 yılında Osmanlı Rodos Valiliğine adalarla ilgili bir genelge gönderdi. Bu genelgede vergi sistemi değişiyor, idari şeklinde değişiklikler oluyordu. Bu durum adalar hakkında huzursuzluk yarattı. Adalardaki bu karışıklık devam ederken Batılı devletlerin onayını alan İtalyan birlikleri, 4 Ekim 1911'de Trablusgarb'a saldırdılar. İtalya, Trablusgarb'ta çetin bir direnme ile karşılaştı. Libya mukavemeti, Mustafa Kemal ve Enver Bey gibi genç Türk subaylarının bizzat mukavemete katılmaları sayesinde İtalya'ya ağıra mal oldu. İtalya, Libya'da büyük direnişle karşılaştı. İtalya'nın, İngiltere ve Fransa karşısında büyük prestij kaybı oldu, bunun üzerine İtalya kamuoyunda huzursuzluk başladı. İtalya kaybettiği prestijini, Libya dışında bir yerde yeniden kazanmak istedi, İtalya'nın deniz gücü ise Osmanlı Devletinin deniz gücünden daha da iyi durumda idi. Bu durumu değerlendiren İtalya bir şaşkırtma hareketi yaparak Ege Denizindeki adalara saldırdı.

Önce, 18 Nisan 1912'de İtalya filosu Çanakkale Boğazına saldırdı. Osmanlı Devleti'de, Çanakkale'yi tüm gemilere kapattı. Boğazın kapanması halinde İngiltere, Rusya ve Fransa'nın çıkarları zarar görünce Avrupa'da tepkiler arttı. Bunun üzerine, İtalya Çanakkale Boğazı'ndan vazgeçerek, Mayıs 1912'de Oniki Ada'yı işgal etti. Bu işgalle İtalya, Batı Anadolu'yu da

kontrol altına almış oluyor, Ege Denizindeki deniz yolunu da kontrolü altına alıyordu. İtalya'nın Oniki Ada'yı işgal etmesi Fransa, İngiltere ve Rusya'nın çıkarlarına gelmemiştir. İtalya, Fransa, İngiltere ve Rusya'ya, Osmanlı'yı barışa zorlamak için Oniki Ada'yı işgal ettiğini söylüyordu. Bu durum deniz gücü kuvvetli olan İngiltere'nin çıkarlarına ters düşmekteydi. Libya'da olan Osmanlı-İtalya savaşında, Osmanlı devleti iyi savaşmıştı, ancak Fransa, İngiltere gibi batılı devletlerin İtalya yanında yer almaları sonucu, savaş Osmanlı Devletinin aleyhine sonuçlanmıştı. 10 Ekim 1912'de Uşi antlaşması yapıldı. Bu antlaşmaya göre Trablusgarb İtalya'nın eline geçti. Daha sonra, Trablusgarb İtalya'ya verilecek, Oniki Ada Osmanlı Devletine geri verilecekti.

Bu sırada Balkan savaşı patlak verdi. Balkan savaşında yenilen Osmanlı Devleti tekrar Oniki Ada'yı İtalya'dan alsa idi, Yunanistan, Oniki Ada'yı Balkan Savaşı sonucu eline geçirecekti. Bunu bilen Osmanlılar, Oniki Ada'yı İtalya'dan geri almadı, sesde çıkartmadı, böylece Oniki Ada üzerindeki İtalyan sahipliği başlamış oldu. İtalya daha sonra Oniki Ada'ların dışında, Antalya'yı da isteyerek, Anadolu'dan liman ve demiryolu yapımı maden işletme imtiyazları istedi.

İtalya'nın Oniki Ada'ya sahip çıkması, Anadolu'dan bazı imtiyaz ve menfaatler temin etmesi özellikle İngiltere'nin işine gelmiyordu. Böylece Ege Denizinde İtalyan, İngiltere menfaat ve çıkarları çatışması başlamış oluyordu. İtalya ve İngiltere çıkar çatışmasında İngiltere Oniki Ada'nın, Osmanlı'nın elinde bulunması-

nı istiyordu. İtalya, Osmanlı'dan Libya'yı istemiş, oradaki savaş da başarılı olamayınca strateji değiştirip Oniki Adayı işgal etmiş, Oniki Ada'yı koz olarak kullanıp Libya'yı almış daha sonrada Oniki Ada'yı tekrar koz olarak kullanıp Anadolu'dan imtiyaz ve menfaatler talep etmiş, uzun yıllar Oniki Ada'yı işgal etmiştir. Hâl bu iken 1914'de Birinci Dünya Savaşı çıktı. İngiltere, Birinci Dünya Savaşında İtalya'yı kendi safına çekmek için gizli bir antlaşma ile Oniki Ada'yı İtalya'ya bıraktı, üstelikte Antalya bölgesinden de imtiyazlar verilmesi hükme bağlanıyordu. Bu durumda Osmanlının yapacağı bir şey yoktu. 1919'da İtalya ile Yunanistan'ın gizli antlaşmasında Oniki Ada Yunanistan'da kalacak, Rodos'a da özerklik verilecekti. Daha sonra Osmanlı'nın idamı olan Sevr Antlaşması olunca, Oniki Ada tamamen İtalya'nın elinde kaldı. Lozan Antlaşması sonucunda da Oniki Ada'nın egemenliği İtalya'ya verildi. Lozan'da ve daha sonraki yıllarda Türkiye, Oniki Ada'nın geri alınması için girişimlerde bulundu ise de belli başlı bir başarı elde edilemedi. Oniki Ada, İtalya'nın elinde İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar kaldı. Bu ara Oniki Ada'da resmi dil ve eğitim dili İtalyanca oldu. Böylece Osmanlı'nın 500 yıl yapmadığını İtalya 30 yıl müddetince yaptı. İtalya 1925 yılında Oniki Ada'da oturanlara İtalyan vatandaşlığına geçme mecburiyeti getirdi. Bu durum karşısında Oniki Ada'dan göçler başladı.

Oniki Ada, İkinci Dünya harbi müddetince İtalya ve müttefiki olan Almanya'nın çok işine yaradı. Almanya, Irak'a asker geçirmek için, Türkiye'ye Adalardan toprak taahhüdünde de bulunmuştur. Ancak Türkiye ta-

rafsızlığını korumuş, Almanya'nın bu isteğini kabul etmemiştir.

Oniki Ada 1945'te İngiltere ve Fransa'nın eline geçti. Daha sonra aynı yılda Oniki Ada Yunanistan'a bırakıldı. Bu ara Türkiye Cumhuriyeti'nde Oniki Ada ile ilgilendi ise de Batılı Devletler ve Yunanistan'a Oniki Ada'nın tekrar Türkiye'nin eline geçmesine kesinlikle karşı çıktılar. Böylece Oniki Ada İkinci Dünya Savaşından sonra kesin olarak Yunanistan'ın eline geçmiş oldu. Yunanistan, İkinci Dünya Savaşı müddetince Fransa ve İngiltere, Rusya tarafında savaştı, Türkiye ise tarafsız kalmayı uygun gördü. İkinci Dünya Savaşı sonunda Türkiye üzerinde büyük bir Rusya baskısı vardı. Bu yüzden Türkiye İkinci Dünya Savaşı sonu sesini etrafa duyuramadı, bazı tarihsel haklarını da tam olarak savunamadı. Türkiye Oniki Ada'nın Yunanistan'a verilmesi durumunda çekimser kaldı, Yunan hakimiyetini resmen tanımadı.

Oniki Ada, coğrafya olarak Anadolu'nun bir uzantısı şeklinde Ege Denizi içinde yayılmışlardır. Bu adaların Türkiye için stratejik önemi çok büyüktür. Oniki Ada'nın silahlandırılması Türkiye'ye karşı bir tehdit unsuru olarak algılanmalıdır. Bunun için Türkiye ve Yunanistan'ın iyi komşuluk ilişkileri doğrultusunda Ege sorunlarını top yekün ele almaları ve değerlendirmeleri her iki ülke için ve bölge için iyi olacağı herkes tarafından bilinen bir gerçektir.

TÜRKİYE BATI TRAKYA VE YUNANİSTAN

Yunanistan'daki Türkler, Batı Trakya bölgesinde toplanmışlardır. Batı Trakya'daki Türklere, Yunanistan Türk dememektedir. Gerekçe olarak da 1923 Lozan Barış Antlaşmasında Müslüman Azınlık yazılmasını göstermektedir. Daha sonra Yunanistan, Batı Trakya'daki derneklerden Türk ismini kaldırmıştır. Oysaki 1923'de Türkiye Yunanistan arasında yapılan Türk-Yunan Mübadele sözleşmesinde Türk tabiri kullanılmaktadır. Soruna nereden bakılırsa bakılsın, Yunanistan'ın Batı Trakya kısmındakiler Türk'tür ve Türkçe konuşan Müslümanlardır. Batı Trakyalı Türkler, Yunanistan'da çok iyi vatandaşlık görevlerini yaptıkları halde, Yunanistan bunların bir çok haklarını vermemektedir. Yakın zamanda Batı Trakyalı Türklerin haklarını en iyi savunan Dr. Sadık Ahmet ve arkadaşları olmuştur. Dr. Sadık Ahmet ve arkadaşları, Batı Trakyalı Türklerin birlik ve beraberliklerini korumayı başarırken, onların ulusal ve uluslararası çıkarlarını da savunmuşlardır.

1913, Atina Antlaşmasına göre, Yunanistan'a bırakılan Batı Trakya'daki Müslümanların oylarıyla kendi müftülerini seçecekleri belirtilmiştir. Daha sonra Lozan Barış Antlaşmasında da Batı Trakya müslümanların kendi dini liderlerini, kendilerinin seçmesi kararı za-bitlara geçmiştir. Bunlara rağmen 1967'den bu yana Batı Trakya Başmüftüsü seçilemiyor. Yunanistan, 1990'da çıkardığı bir hükümet kararnamesi ile de Batı Trakya Başmüftüsünün seçimle değil atama ile görevlendirileceğini bildirmiştir.

1990'dan bu yana, müftüleri Yunanistan Hükümeti atamaktadır. Batı Trakya'da Türkçe eğitim yapan sadece iki okul vardır. Çok yetersiz olan bu okullarda da imtihanlar yine Yunanca yapılmaktadır.

Yunanistan'ın Batı Trakya Türküne uyguladığı politika önce, Türkiye'yi göçe zorlamak, olmazsa asimile etmektir. Türk nüfusu Batı Trakya'dan herhangi bir bahane ile bölgeden uzaklaştırılmaktadır. Batı Trakya, dağlık ve ovalık bölge diye iki kısma ayrılmıştır. Dağlık bölgeye giriş, çıkışlar tamamen izne bağlanmıştır. Batı Trakya'daki Türklerin tamamı çiftçidir. Fakat toprak satın almaları yasaktır. Rusya'dan getirilen Pontus Rumları, Batı Trakya'ya yerleştirilmiştir.

Türklerin tarlaları, bağ ve bahçeleri, askeri saha, toprak ıslahı, sanayi bölgesi gibi bahanelerle ellerinden alınmaktadır. 1923'te Batı Trakya'daki ekilen arazilerin % 85'i Türklerin elinde iken bugün, Türklerin elinde ekilen arazi oranı % 35'e düşmüştür. Batı Trakya'daki Türklerin traktör ehliyeti almaları, evlerini tamir etmeleri, yeni ev yapmaları yasaktır. Avrupa Birliği üyesi

olan Yunanistan'a bunların Avrupa Birliğinde gündeme getirilmesi insan hakları ve bölge açısından iyi olacağı bilinmelidir.

Lozan Antlaşmasından (24 Temmuz 1923) bu yana Batı Trakya Türklerinin üzerinde fazla durulmamış, 1923-1996 (73 yıl) yılları arasında ekonomik, sosyal ve kültürel durumları gün geçtikçe daha da kötüye gitmiştir. Böylece bir Batı Trakya faciası ortaya çıkmıştır. Lozan Antlaşması sadece Yunanlıların lehine çalışmıştır. Yunanlılar isteklerini, yavaş yavaş belirli bir plan ve program çevresinde uygulamışlardır.

Bugün Türkiye, Batı Trakya'da yaşayan Türklerle daha fazla ilgilenmelidir. Lozan Antlaşma hükümlerinin Türkler aleyhine uygulanmalarını takip ederek, Yunan Hükümetini ve gerekirse Avrupa Birliği nezdinde uyarılarda bulunmalıdır. Batı Trakya'daki Türk okulları yeniden eğitime açılmalıdır. Türk eserleri korunmalıdır. Batı Trakya'daki Türkler, diğer Yunanistan asıllı Yunanlılar gibi mal, mülk edinme haklarından mahrum edilmemelidirler. Batı Trakyalı Türkler orada 500-600 yıldır yaşamaktadırlar. Orası onların esas vatanlarıdır. Her şeyi Yunanistan ile insanlık ve iyi komşuluk içinde çözümlenmesi Türkiye Cumhuriyeti ve tüm vatandaşlarımız tarafından arzu edilen bir istektir.

TÜRKİYE VE BULGARİSTAN

Bulgaristan, Kuzeyde Romanya, doğuda Karadeniz, güneyde Türkiye, Yunanistan, batıda Yugoslavya ile çevrili Avrupa'nın Balkan yarımadasında yer alan, bir Balkan devletidir.

Bulgaristan halkı, Ural-Altay Kavimler topluluğundan olup Türklerin bir kolu olan, Ogur'lardır. Bu bilgi eski Çin kaynaklarında da yazılı olarak mevcuttur. Çin kaynaklarına göre Ogurlar Orta Asya'da yaşıyorlardı. Hunların bir kolu idiler. Bunların doğu bölükleri Seyhun Nehri kıyılarında, orta bölükleri Hazar Denizi'nin kuzeydoğusunda, batı bölükleri ise Ural Irmağı, kıyılarında yaşıyorlardı. Milattan sonra (M.S.) 463 yılından itibaren On-Ogurlar, Hunlar, Karadeniz'in kuzeyinden batıya doğru göç etmeye başladılar. Bugün ki Bulgaristan topraklarına gelindiğinde M.S. 482'de Bulgar ismini kullanmaya başladılar. Bulgar, eski Türkçe bulgamak fiilinden gelmiş olup, karma anlamına gelir. Bulgarlar, Balkanlara gelince, Bizans'ın direnmesi ile karşılaştılar, bu arada da, Bizans ile de birçok defa savaştılar. Daha sonra, Bizans'a karşı, kuzeyden İslavlarla güç birliğine gittiler. Bu arada da İslavlarla karışarak gittikçe İslavlaştılar. İslavlar da kendi dillerini, gelenek ve göreneklerini Ogurlara yani Bulgarlara benimsetmekte başarılı oldular. Dillerini

kaybeden, Bulgar'lar 19 Yüzyılda da Kiril Alfibesini kabul ettiler. Neticede, Bulgarlar, Ogur'luklarını unutarak İslavlaşp gittiler. Bulgarların cedleri olan On-Ogurlar, Macarlar, gibi MS. V. yüzyılda Batı Hun İmparatorluğunun içinde kaldılar.

Onogurlar, Türk Boyundan olup, tarihte, iki Bulgar devleti kurmuşlardır. Birincisi, İdil (Volga) Irmağı kıyılarında kurulan Büyük Bulgaristan, diğeri ise Balkanlarda kurulan halen günümüzde de devam eden küçük Bulgaristan'dır. Büyük Bulgaristan 1237 yılında Moğollar tarafından yıkılmıştır. Bulgarların Balkanlarda köklü yerleşmeleri Asparuk Han zamanına rastlar. Asparuk Han,Volga kıyılarında Büyük Bulgaristan'ı kuran Kobrat'ın oğullarındandır. Bulgarlar Bizansı batıdan devamlı olarak kuşatmışlar, baskı yapmışlar, hatta İstanbul'u alarak Büyük Bulgaristan'ı yeniden kurmak için devamlı çalışmışlardır.

Asparuk Han'dan sonra Bulgar Hanlığına; Kurum Han, Omurtag Han, Boris Han gibi Hanlar, Bulgar Hanlığına gelmişlerdir. Boris Han ve oğlu Simeon Han, 864'de Hristiyanlığı kabul etmişlerdir. Köken olarak Türk olan Bulgarlar, Bulgar Hanı I.Boris (852-893) zamanında Ortodoks'luğu kabul ettiler. Zaman içinde Türkçe'yi unutup Slavlaştılar. Boris'in oğlu, Simeon I (893-927) zamanında ise Bulgarca, Slav Ortodoks Kilisesinin ve Slavların kültür dili oldu. Yine Simeon zamanında, Bulgar Hanı ismi kaldırılarak Bulgar Çarı ismi kullanmaya başlandı. Böylece Bulgarlar, Simeon I ile Türk kültürünü bırakıp Slav kültürünü benimsediler. Bulgarların Hristiyanlığı kabul etmelerinden sonra Slavlaşmaları daha da hızlanmışdır. Bizans;

Macarları, Peçenek ve Uz'ları Bulgar'lar aleyhine kışkırtarak Balkanlarda dengeyi sağlamaya çalışmışlardır. Daha sonra, Bizans, Bulgaristan'ı Rus egemenliğinden kurtarmıştır. Osmanlı Türkleri, Padişah Orhan Bey zamanında Rumeli ve Balkanlarda ilerlemeye başlamıştır. Daha sonra I. Murat, Bulgaristan'ı fethederek Osmanlı topraklarına katmıştır. Bulgaristan 1393-1878 yılları arasında 500 yıl gibi bir zaman Osmanlı idaresinde kalmıştır. Bu beş asırlık zaman içinde Bulgarlar ve diğer halk toplulukları, Osmanlı idaresinde rahat ve sorunsuz bir şekilde yaşamışlardır. Osmanlı, Balkan halk topluluklarına, hiçbir zaman dinde, dilde, diğer yaşam biçimlerinde zorlama uygulamamıştır. Osmanlılar, tüm Balkanlarda olduğu gibi, Bulgaristan'a çok yatırım yapmıştır. Bunlar arasında yollar, su kemerleri, köprüler, han ve hamamlar, camiler, medreseler, saraylar vardır. Başlarda, Bulgarlarda, Osmanlı'ya asker vermede, vergi vermede, diğer devlet hizmetlerinde herhangi bir zorluk çıkarmamışlardır.

Bulgarlar ve Türkler birbirine zamanla kaynaşarak bir çok ortak davranışlar ve adetleri beraber yaşamışlardır. Bu ortak davranış ve adetlerin başında güreş sporu gelir. Güreş sporu yapan ünlü güreşçilerden Koca Yusuf 1857'de Şumnu Deliormanda doğmuştur. Koca Yusuf, zamanında Avrupa ve Amerika'da şampiyonluklar kazanan dünyaca ünlü bir Türk güreşçisidir. Bulgarlar, Osmanlı idaresinde iken, diğer Avrupalı Hristiyanların kışkırtmaları ile zaman zaman Osmanlıya isyan etmişlerdir. Bulgarlar özellikle, Rusya'nın kışkırtmaları sonucu isyan etmişler, Bulgar çe-

teleri şeklinde Osmanlıyı zaman zaman uğraştırmışlardır. Bu isyanların amacı Balkanları ve Bulgarları Slav Birliği içinde tutmak ve Slav Birliği anlayışını pekiştirmektir.

Rusya, Balkanlar'da ve Bulgaristan'da halkı devamlı olarak Osmanlı aleyhine kışkırtarak, Slavlaşma politikasını tüm Balkanlara yaymak istiyordu. Bunda da gün geçtikçe başarılı da oluyordu. Bu kışkırtmaların sonucu, Osmanlı'nın da zayıf olduğu bir zamanda 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı başladı. Osmanlı orduları Serdar-ı Ekrem ve Ahmet Muhtar Paşa komutasında savaşa girdi. Osmanlı Orduları çok iyi ve kahramanca savaştılar. Ancak neticede Osmanlılar yenildi. Neticede, 1878'de Ayastefanos Antlaşması yapıldı. Bu antlaşmaya göre Bulgaristan Beyi halkı tarafından serbestçe seçilecek, büyük devletlerin izninden sonrada Osmanlı Devleti bu seçimi onaylayacaktı. Ayastefanos antlaşması, Bulgaristan'ın bağimsizliğini sağlayacak önemli bir unsur olmuştur, 1887'de de, Ferdinand, Bulgar prensi olmuştur. Bulgaristan, Doğu Rumeli'yi ele geçirdikten sonra, Makedonya'yı da ele geçirmek için devamlı uğraştı. 1902'de Makedonya'da isyan çıkarttı. Daha sonra 1909'da Osmanlı Doğu Rumeli'deki haklarından vazgeçti. 1912'de Balkan Milletleri arasında Osmanlı'ya karşı bir ittifak imzaladılar. Amaçları Osmanlı'yı Balkanlardan ıkarmaktı. Balkan ittifakı yapan Balkan Milletleri, Osmanlı Devletinin Balkanlarda gerekli ışlahatı yapamadığı bahanesiyle 13 Ekim 1912'de Balkan savaşını başlattılar. Hazırlıksız olan Osmanlı Devleti Balkan Devletlerine yenildi. 29 Eylül 1913'de Bükreş

Antlaşması yapıldı. Bu antlaşmaya göre Türklerin Trakya'daki sınırları da böylece çizilmiş oluyordu.

Daha sonra 1914'de başlayan I. Dünya Savaşı'nda Bulgaristan Avusturya-Macaristan ve Almanya saflarında savaşa girdi. Bulgaristan'ın, I. Dünya savaşındaki planı ve isteği Makedonya'yı, Batı Trakya'yı ve Arnavutluk'u almak idi. Ama sonuç böyle olmadı. Bulgaristan ve müttefikleri yenilince, Bulgaristan'ın karşısında yer alan Yunanistan daha kârlı çıkarak Batı Trakya'yı ve Makedonya'nın bir kısmını kendisine bağladı. Osmanlı Devletinin Balkanlardaki hoşgörülü yönetim siyasetinin bir sonucu olarak ortaya çıkan Bulgaristan, Birinci Dünya Savaşında yıkılan Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra dünya ulusları arasında yer alan Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa topraklarında komşusu olmuştur. Tarihsel olaylar öyle seyretti ki Anadolu'nun, Avrupa'ya açılan penceresi önünde bir Bulgaristan oluşmuştur. Bugün Bulgaristan'da uzun yılların oluşturduğu önemli bir Türk ve Müslüman halkların çıkarları sorunu mevcuttur. Bundan başka, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin stratejik, ekonomik, kültürel yönden, Boğazlar ve Marmara Bölgesinin güvenliği yönünden Bulgaristan'ın önemi büyüktür. Türkiye'de Bulgaristan için, her bakımdan önemlidir. Balkanlar milliyetlerin, dinlerin, dillerin, milli coğrafyaların içiçe geçtiği birbirine karıştığı bir bölgedir.

Bugün Bulgaristan'da, 2 milyona yakın Türk mevcuttur. 1980'li yıllarda Bulgaristan Türkleri çok zor günler geçirdiler. Bulgaristan Komünist Rejimi 1980'lerin başında Bulgaristan'daki, Türk Müslüman

halkı zorla Ortodokslaştırmak ve Bulgarlaştırmak istedi. 1989'da 300.000 Bulgaristan Türkü Türkiye'ye göç etti. Gelenlerin sayılarının kabarıklığı nedeni ile Türkiye bu göç durumuna müdahale etti. Türkiye sınırlarını kapadı. Aynı yıl Bulgaristan'da Komünist rejim devrildi, kısmen Demokrasi rejimi geldi. 1990 yılında Türklerin ağırlıklı olduğu Hak ve Özgürlükler Partisi kuruldu.

1990 ve 1994 seçimlerinde Hak ve Özgürlükler Partisi 23 Milletvekilliği kazanarak anahtar parti durumuna geldi. Bu zaman içinde antikomünist ittifak Bulgaristan'ı yönetti. Bu dönemde Türklerin isimleri yeniden iade edildi. Yıkılan camilerin yeniden onarılmasına müsaade edildi. Ancak Türklere eziyet eden komünistlere herhangi bir işlem yapılmadı.

1992 yılında Bulgaristan Müslümanlarının dini teşkilatlanmalarına müsaade edildi. Müslüman Türkler ve diğer Müslümanlar kendi Başmüftülerini seçtiler. Bugün Bulgaristan'da bazı düzeltme ve düzenlemeler yapılsa da, Bulgarlar, Türk ve Müslümanların, Bulgarlaşma ve Ortodoklaşmasına ait çalışmalarını devamlı sürdürmektedirler. İlerde bu konuda Türkleri ve Türkiye'yi zor günler beklemektedir. Bugün Bulgaristan'dan gelen öğrencilere burs verip, okutup, Türkçe ve İslami eğitim vermek Bulgaristan'a göndermek, göç durumunu durdurmak, en iyi yöntem olacağı kanısındayız. Mevcut, Türkçe ve İslami eğitimi daha verimli hale getirmek gelecek zor günlerin çözümü olacaktır. Ayrıca Türk kökenli Bulgarlara da eski Türk geleneklerini de eğitim olarak hatırlatılmasında gerekirse bu konuda bilimsel çalışmaların yapılmasında yarar vardır. Bulga-

ristan'ın serbest piyasa ekonomisine geçişi de değerlendirilerek, Türkiye-Bulgaristan ekonomik yatırımlarının geliştirilmesi ve imkanlarının araştırılması da Balkan Türkleri ve Müslümanları açısından çok önemlidir. Bulgaristan'daki Türk ve Müslümanların aralarında dini, kültürel ve ekonomik alanlarda bir birlik yoktur. Bugün Bulgaristan'da dört adet Türk Partisi, iki tane Başmft vardır. Buradan da anlaşılıyor ki, eski Bulgar rejimi Trkler arasında her alanda iki başlılık yaratmıştır.

Bu da Türk ve Müslümanlar arasındaki etkinliği azaltmaktadır. Bugün Türkiye, Balkanlarla, daha fazla ilgilenmeli, Balkanlı Türk ve Müslümanlara, Türkçe eğitim vermeli ve televizyon yayınlarıyla, ekonomik işbirlikleriyle ğrenci mübadelesiyle bunu desteklemelidir. Türk bankalarının Balkanlarda şubeler amasına daha fazla bir istekle yaklaşmalı ve yapmalıdır. Bu yapılacak işler, Türkiye için, Balkanlardaki devletler ve Milletler için ve tüm dünya barışı için önemlidir.

Balkanlardaki Türk ve Müslümanlar, yüzlerce yıldır üzerinde yaşadıkları topraklar üzerinde mevcut yönetimlerin baskısıyla karşılaşmadan rahat ve güvenli yaşayabilmelerinin Türkiye'nin ekonomik, askeri ve siyasi gücü ile ilgili olduğuna inanmaktadırlar ve bu yüzden de Türkiye'deki her çeşit gelişmeleri yakından takip etmektedirler. Bundan dolaydır da, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki birlik ve beraberlik i huzur, ekonomik gelişme Türkiye'nin güçlenmesi, komşularımız içinde yararlıdır.

TÜRKİYE İSRAİL VE DİĞER TÜRK CUMHURİYETLERİ

Yahudilerin, Filistin'e yerleşmeleri Milattan önce (M.Ö.) XVIII. yüzyılda olmuştur. İsraililerden önce bölgede Amorites ve diğer bazı kavimler vardı. İlk İsrail Devletinin kuruluşunu Kral Davut (Davut Peygamber) yapmıştır. Bundan öncede İsrail mevcuttu ama devlet olarak sahneye çıkışını, Kral Davut gerçekleştirmiş diyebiliriz. İsrail altın dönemini Davut'un oğlu kral Süleyman (Süleyman Peygamber) zamanında yaşamıştır.

Yahudiler, Roma İmparatoru Titus tarafından İmparatorluğunun her tarafına dağıtılınca, Yahudiler kendi milli amaçları yönünde, aralarında içtimai ve politik yönleri de bulunan milletlerarası ilişkileri etkileyen bir akım oluşturdular. Bu akım ve etkileşim, ismini Kudüs şehrinin yakınlarında M.Ö. 1000 yıllarında İsrail'in başkenti olan Siyon tepesi ve Siyon şehriden alan, Siyonizm olarak kabul edilmiştir. Bu teşkilatın esas amacı Yahudilerin bir vatanlarının olması yönünde idi. Siyonizmin doğuşu XIX. yüzyılda olmuştur. Kurucusu Viyana'lı gazeteci Theodor Herzl'dir. Theodor Herzl

Yahudilerin, Avrupa'da çektikleri ızdırapları yakından izlemiş bu durumlara çözüm bulmak için de çalışmalara başlamıştır. Theodor Herzl, Yahudilere Avrupa Birliği içinde hiç bir zaman yer verilmeyeceğini anlamıştı. Bunun için en iyi yer ve imkan tarihte de Yahudilerin yaşadığı Osmanlı Devletinin elinde bulunan Filistin idi. O halde, Filistin, Yahudilerin olmalıydı. Bu düşünce Yahudiler arasında yayılınca Filistin'e Yahudi göçü başladı.

Tarihte Filistin ve İsrail Pers, Mısır ve Roma İmparatorluklarının sıra ile sömürgesi olmuştur. Milattan sonra (M.S.) 70 yılında Kudüs ve İsrail bölgesi, Roma İmparatoru Titus tarafından yakılmış yıkılmış, Yahudilerde, İmparatorluğun her tarafına dağıtılmıştır. Titus'un gerekçesi ise Yahudilerin, Roma İmparatorluğunu karıştırmaları idi. Daha sonra Filistin toprakları, 636 yılında Arapların eline geçti. Araplardan da Osmanlı Türklerinin eline geçmiştir. Filistin ve Kudüs Hristiyanlarca kutsal olduğu için, Hristiyanlarca yapılan Haçlı seferleri ile Kudüs ve Filistin, Müslümanların elinden yeniden Hristiyanların eline geçmesini sağlayamamıştır. Kudüs ve Filistin Birinci Dünya Savaşının sonuna kadar Osmanlı Devletinin yönetiminde kalmıştır.

Theodor Herzl, 1896 da Yahudi ülkesi adlı kitabını yazmıştır. Bu kitapda gelecekteki Yahudi Devletinin, kuruluşunu, işletilmesini, ülkenin nasıl olacağını detayları ile anlatmıştır. Theodor Herzl 1898'de, Filistin'i ziyaret etti, oranın coğrafyasını iyice inceledi. O sırada Almanya Kralı Wilhelm II'ye de bu proje ve imkanlar-

dan bahsetti. Bu ara Wilhelm II'de Filistin'i ziyaret etti ve de bölgedeki Yahudilere en iyi temenni ve dileklerde bulundu. Bu arada Yahudi göçü de Filistin'e devam ediyordu. Bu çalışmaların sonucunda, 1948'de İsrail Devleti resmen kurulmuş oldu. Bugün İsrail Ortadoğu'nun önemli bir devleti olarak ayakta durmaktadır. Bugünkü İsrail Filistinli Araplarla iç içedir. İsrail'deki, Arap-Yahudi ilişkilerinde başarılı ve başarısız yanlar vardır. Arap-Yahudi ilişkileri dünyada pek çok devleti şu ya da bu nedenlerle ilgilendirmektedir. Bugün Yahudi ve Arap tarafların gerginlik yaratmaktan kaçınarak bütünleşmeyi sağlamaya çalışmaları daha da önem kazanmıştır.

1917 yılında Birinci Dünya Savaşının sonuna doğru İngiltere Balfour Bildirisi ile Filistin'de bir Yahudi Devleti kurulması girişimi destekleyeceğini açıklamıştır. Bu bildiri İsraililer ile Arapların birbirlerine karşı tutumlarını değiştirmiştir. Böylece Arap-İsrail çatışmaları başlamıştır. 1920 yılında, Filistin'in sorumluluğu Milletler Cemiyeti tarafından İngiltere'ye verilmiştir. 1920-1948 yılları arasında Filistin'in Araplar ve İsraililer arasında paylaşılması fikri Milletler Cemiyeti tarafından yeniden gündeme getirilmiştir. Fakat kısmen sonuçsuz kalmıştır. Bunun üzerine ulusal Yahudi konseyi, İsrail Devletinin kurulduğunu ilan ettiler, yeni kurulan İsrail Devleti Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya tarafından derhal tanınmıştır. Bunun üzerine Arap-İsrail çatışmaları silahlı çatışma şeklinde yeniden hızlanmıştır. Daha sonra İsraililer, Makab bölgesini de işgal ettiler. Bu ara İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri, bir ortak bildiri ile İsrail Devleti'nin sınır-

larını açıklarak, güvenlik altına aldıklarını bildirdiler. Kısa sürede kurulan İsrail Devleti 1949'da da Birleşmiş Milletlere üye yapıldı. Daha sonra İsrail Devleti, Kuzeyinde Lübnan, Kuzey doğusunda Suriye, doğusunda Ürdün, güneybatısında Mısır Devletleri vardır. Yüzölçümü 20.600 kilometre kare civarındadır. Akabe körfezi kıyılarında Kızıldeniz'e açılır. Halihazırda eski Filistin topraklarının % 80'e yakını İsrail'in elindedir. İsrail toprakları, Celil, Yehuda, Samire, nakab bölgeleridir.

İsrail'in doğu sınırları 1949'dan beri hâla hukuki olarak çizilmemiştir. 1967 yılına kadar İsrail, Kudüs'ün sadece batı kesimini elinde tutmakta idi. Şehrin eski kesimi Ürdün'e aitti. 1967 savaşında İsrail, Kudüs'ün tamamını aldı. Şimdi ise devlet ve hükümet idaresini de Kudüs'e taşıyarak Kudüs'ü başkent yapmıştır.

Bugün İsrail, Ortadoğu'da küçük coğrafyada yaşayan herhangi bir devlet değildir. İsrail'in binlerce yıllık bir kültürü mevcuttur. Yani İsrail binlerce yıldan bu yana, tüm dünyada olup bitenleri bilen ve her yere ve ülkeye göre proje ve strateji üreten bir ülkedir.

Bugün İsrail, Ortadoğu barış süreci içinde sınırlarını emniyete almak ve bir güvenlik şeridi oluşturmak istemektedir. Bu güvenlik süreci içinde de İsrail içinde bütünleşmeyi tamamlamakta İsrail'in diğer bir isteğidir. Yine İsrail bölgede çok uluslu projelere yönelmek istemesinin yanında Orta Asya ve Kafkaslarla da diplomatik ve ekonomik ilişkilerini geliştirmek istemektedir. İsrail'in bu isteklerinde başarılı olmasındaki en önemli güvencesi ise yeryüzünde her yere yayılmış Yahudi-

lerdir. Dünyada globalleşme o kadar hızlandı ki, İsrail Milliyetçiliği, bunun farkına erken vardı ve yolunu da ona göre ayarlamaya çalışmaktadır. Bu çerçevede İsrail Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'nın azalan stratejik değerinin yanında Asya'da ve Pasifik'te uluslararası ilişkiler sağlayarak tercihlerini çoğaltmak ve çeşitlendirmek yolunu seçmektedir.

İsrail, bu hareketi ile birçok Asya ülkesi, Müslüman ülke ve topluluklarının kendisi ile kısıtlı hareketini canlı hale getirmeyi düşünmektedir. İsrail bu taktiği ile Çin'de, Hindistan ve Endonezya'da Kafkaslarda ve Orta-Asya Türk Cumhuriyetlerinde önemli mesafeler almıştır. Özellikle, İsrail, Orta Asya ve Kafkasya'da diplomatik ve ekonomik ataklarla geniş bir nüfus sahibi olmayı planlamaktadır. İsrail daha önceleri de 1950'lerde Türkiye, Etiyopya ve İran'la diplomatik ve ekonomik ilişkiler kurmaya çalıştı. Ancak daha sonra İran'da Şah'ın yıkılışı ile bu teşebbüs durakladı. Bu konuda İsrail gün geçtikçe daha da iyi hazırlanmaktadır.

İsrail, Orta-Asya Türk Cumhuriyetleri ve Kafkaslarla ilgisini oldukça hızlı yürütmek istemektedir. Nedeni de, Arap ülkelerinin ve İran'ın bölgeye olan ilgisinden İsrail'in rahatsız olmasıdır. Orta-Asya'ya İsrail erken varmak istemektedir. Eğer Arap ülkeleri ve İran Orta-Asya ve Kafkaslar'a etkin olurlarsa, bu durum İsrail'in aleyhine olacaktır. Orta-Asya etkinliği, Ortadoğu'da kendini hissettirecektir. Ayrıca Filistin Kurtuluş Örgütü'nde Orta-Asya Türk Cumhuriyetleri üzerinde çalışmalar yapması, İsrail'in bu bölgeye ilgisini artırmaktadır. Mesela, 1992'de Yaser Arafat'ın Kazakistan'ı ziyaret etmesi ile

Kazakistan, Filistin Devletini tanımıştır. İsrail'in siyasal, ekonomik, endüstriyel, tarımsal, teknolojik ve askeri yönlerden kuvvetli bir devlet imajı Orta-Asya, Asya ve Kafkaslar tarafından daha cazip gözükmektedir. Bölge ülkelerine İsrail kendisini bir ekonomik model olarak kabul ettirmek için çalışmaktadır.

Orta-Asya Türk Cumhuriyetlerinde, Amerikan bakışı ve İsrail'in bölgeye olan düşünceleri bu hassas bölge hakkında son sözü söyletmemiştir. Ayrıca İsrail'in Türkiye, Kafkasya, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerindeki ekonomik yatırımı ve kültürel ilişkisi ve başarısı her yönden Amerikan menfaatlerine de uygun düşmektedir.

Amerikan-Sovyet Rusya soğuk savaşının bitmesi sonucu, Amerika'nın iki müttefiki olan Türkiye ve İsrail, aynı jeostratejik konuma yerleşerek durumlarını korudular. İsrail, Türkiye ile birlikte Orta-Asya Türk Cumhuriyetlerine yatırım yapmak istemektedir. Burada İsrail, Türkiye'nin kültürel ve ırksal nüfusunu kullanmak istemektedir. Türkiye Cumhuriyeti bu durumu iyice değerlendirmelidir.

İsrail, Azerbaycan-Ermenistan çatışmasında daima Azerbaycan tarafını desteklemiştir. İran-Ermenistan ilişkileri için İsrail faktörü her zaman değerlendirilmelidir. İsrail Tacikistan'la da pamuk ve diğer tarım ürünlerinin yetiştirilmesinde, endüstrinin kurulmasında karşılıklı işbirliği yapmışlardır. Yine İsrail, Özbekistan'la da sulama, tarım alanları, tarım ve endüstri bitkilerinin yetiştirilmesi ve pazarlanması konusunda birçok anlaşmalar yapmışlardır. İsrail Kazakistan'la domates, pamuk üretimleri ve sulama projeleri gibi tarımsal da-

yanışma yaparlarken, uydu, telekomünikasyon gibi teknik projelerde yürütmektedirler. İsrail, Kırgızistan'ın da özel ve kamu sektörlerinin bir kısım ihtiyaçların halihazırda karşılamaya devam etmektedir. Orta-Asya Türk Cumhuriyetleri ile Arapların, İran'ın ve İsrail'in bölgeye nüfus hareketleri, olağan hızı ile devam etmektedir. Araplar, bölgede İsrail'in nüfusunu kırmak için sanayi, eğitim ve dini alanlar da yatırıma devam etmektedirler.

İsrail'in diğer uğraştığı bir alanda silah üretimi ve silah satışıdır. İsrail, Orta Asya'da silah pazarında önemli bir yer tutmaktadır. Yine Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde nükleer silah mevcudiyeti ise İsrail'in dikkatini çeken diğer bir husustur.

İran'ın Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine nüfus çalışmalarını bölgedeki nükleer güçlerle birleşince İsrail açısından tehlikeli oluyor. İsrail'in en büyük endişesi İran'ın nükleer silahlarla donanmasıdır.

İsrail'in; Türkiye, Orta Asya Türk Cumhuriyetleri ve Kafkasya ile ilişkileri uzun vadede süreklilik göstereceğe benzemektedir. İsrail, istediği ekonomik genişliğine kavuşmuş görünüyor. İsrail bu ekonomik etkinlikle bölgeye ve dünyaya daha etkin olabileceğini düşünmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ise bölgede dengeli bir gidişi mevcuttur. Türkiye Ortadoğu ve Orta Asya'yı takip ve kontrolde tutmalıdır. Bu dengeli politika ise dünyamız ve bölgenin barışı için tek güvencedir.

TERÖRİZM NEDİR? TÜRKİYEDE VE DÜNYADA TERÖRİZM

Günümüzde anarşi ve terörizm tüm dünyamızı ve insanlığı tehdit etmektedir. Terörizm, etrafa korku ve dehşet saçarak, güvensizlik ortamı yaratmak ve belirli bir amaca varmak için yapılan, kanun ve sistem dışı, eylemlerdir. Terörizm bir çeşit düzensiz savaş demektir. Terörizmin hemen hemen daima bir siyasi yönü mevcuttur. Anarşi ise, Otoritesiz, hükümsüz bir düzen öneren bir teoridir. Anarşizm, toplumdaki bütün kötülüklerin kökeni yönetim kaynaklı olarak kabul eder. Toplumda rüşvet, kayırma, kaçakçılık, görevini kötüye kullanma gibi davranışlar terörizm ve anarşiyi körükleyerek besler.

Terörizmle mücadele ile demokrasiyi koruma arasındaki çizginin nasıl ayarlanacağını hesaplamak oldukça zordur. Demokratik ülkelerde, oluşan terörizmin asıl çıkmazı da buradadır. İnsan hak ve hürriyetlerine önem veren ülkelerde, terörizmin ciddi bir tehlike oluşturduğu hallerde, geçici olmak kaydıyla bazı kısıtlamaların yapılması, zorunlu olabilir. Ancak sürekli insan hak ve ödevlerinin ihlâli ise anarşi ve terörizmi

besler. Terörizm; halkın, haklı sayılacak hoşnutsuzluklarının arttığı zamanda halk arasından çıkar ve hoşnutsuzluklar arttıkça da artar. Bundan dolayıdır ki halk arasındaki hoşnutsuzlukların giderilmesi, ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesi terörizmin ana çözümleri arasında olduğunu söyleyebiliriz.

Anarşi ve terörizmle mücadelenin başında, bazı yasal düzenlemeler, polis ve güvenlik güçlerinin güçlendirilmesi, gibi önlemler gelir. Terörizmle mücadelenin başında iyi ve doğru istihbarat sisteminin olması ve çalışması çareleri kolaylaştırır. Ayrıca yine halkın terörizme, karşı tepki göstermesi tehditçilerin cesaretini kırabilecek en önemli faktörlerden biridir. Terörizm genelde bölgesel gibi görünürse de, uluslararası bir olgudur. Bundan dolayıdır ki terörizmde başarılı olmak için ülkelerin, komşuları ile diğer dünya ülkeleri ile ortak görüş ve düşünce birliği içinde olmaları gerekmektedir. Türkiye'nin karşılaştığı ana sorun da buradadır.

Demokrasilerde ana zorluklardan biriside terörizmin basın ve yayında açıkça tartışılması konuyu kamu oyunun önüne getirilmesi toplumu eğitmesi, haberdar etmesi, bakımından önemlidir, ancak her şeyin toplum önünde açıklanması terörizm ve anarşinin gayelerinden biri olan terörizm propaganda gayesinin de yapılmış olması konunun çelişkili yönünü teşkil eder. Terörist yaptığı işin basın ve yayında günlerce kalmasını ister ve devamlı yeni gündemler oluşturur. Böylece terörist istediği toplumsal huzursuzluğu ve korkuyu sağlamış olur. Burada basın esas görevi, topluma yardımcı olacak sorumluluk duygusu ile hareket etmesidir.

Toplumun, terörizm ve teröriste aşırı tepki göstermesi veya fazla hassasiyet göstermemesi gibi olguların her ikisi de tehlikelidir. Terörizme, aşırı tepki de, aşırı zafiyet de toplumu terörizmin kucağına iter. Demokratik ülkelerde devlet insan hak ve özgürlüklerini koruduğu gibi insan hayatını da korumak devletin esas görevleri arasında yer almaktadır.

Bugün terörizm tüm dünya ülkelerini içine almış vaziyettedir. Bu ülkelerden bazıları, İngiltere’de İrlanda Cumhuriyet Ordusu (İRA) ile, Almanya’da Kızıl Rudi, Bader-Meinhoff ile İtalya’da Kızıl Tugaylar, İspanya’da Bask ve ETA ile, Fransa’da Korsika Bağımsız Cephesi ile uğraşmaktadırlar. Dünyamızda terörizm çok iyi anlaşılmamıştır, bazı ülkelerde terörizmi kendi varyeti ve çıkarları doğrultusunda kışkırtmaktadırlar. Terörizm yanında, biyolojik ve teknolojik gelişmeleri de terörizmin hizmetine sunduğu zaman dünya daha tehlikeli oluşumlarla karşılaşacaktır. Terörizm, politik, psikolojik, sosyal ve ekonomik yönleri ile incelenirse kontrol altına alınabilir. Terörizm, hangi ülkeyi ne kadar uzatmada veya yakınında kalabileceği konusunda herhangi bir yol yoktur. Türk milleti de terörizme müsamaha etmemiştir ve etmeyecektir de.

Türkiye’de terör, dış güdümlü sağ-sol gibi alternatifli bir gelişme göstermiştir. Teröre en elverişli ortam toplumda dayanışmanın zayıfladığı ortamdır. Terörizm, dar anlamda bir güvensizlik ve bir polisiye sorun değildir. Terörizm toplumsal yapıda, siyasal, kültürel, kamu yönetiminde, güvenlik hizmetlerinde, ekonomik yapıda derin kökleri bulunan bir toplumsal bunalım

durumunun adıdır. Terörizmi çözmek içinde ülke çapında siyasal, yönetsel, eğitimsel ve ekonomik yönden yaklaşımlar ve çareler düşünmek terörizmde belirli seviyede çözüm oluşturacaktır.

Türkiye'de terörizmin adı altında, Türkiye'de iç barışı bozarak eğitimde, ekonomide, konsantrasyonu ve gelişmeleri bozmak, durdurmak daha sonrada Türkiye üzerindeki kendi çıkarlarını ve isteklerini kabul ettirmek isteyen dış devletler, dış güçler vardır. Her Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşının bunu bilmesinde yarar vardır.

Türkiye'ye karşı uygulanan bütün terör örgütlerinin altında dış güçlerin karanlık emelleri yatmaktadır. Dış güçler Türkiye Cumhuriyeti'nden istedikleri, toprak taleplerini, su taleplerini, ekonomik çıkar taleplerini, inanç, kültürel, tarihi istek ve taleplerini çeşitli terör örgütlerine eylemler yaptırarak sağlayacaklarını sanmaktadırlar. Oysaki terör yöntemi ile hiç bir millet veya bir devlet, başka bir milleti ve devleti alt ettiği şimdiye kadar varit olmamıştır. Tüm dünyada ve Türkiye'de terörün özelliklerini şöylece sıralayabiliriz:

1- Terörle mücadelede, ülkenin tüm insanların ve siyasi kuruluşlarının ortak bir dille hareket etmesi önemlidir. Çeşitlilik terörü besler.

2- Terör bir insanlık suçu olup hiçbir yerde terörizmle bir yere varılamamıştır.

3- Terörden, maddi ve manevi olarak daima çıkar sağlayanlar olmuş ve olacaktır da. Teröristin de bunu iyice bilmesi gereklidir.

4- Terör tüm dünyanın sorunudur. İnsanlığı ilgilendiren bir olaydır. Bugün buraya, yarın şuraya sıçrar ve bulaşarak gider.

5- Her terör olayında birilerinin mutlaka çıkarı vardır. Terörist kullanılmaktadır. Terörden çıkar sağlayanlar, hiçbir zaman hayır görmezler, eninde –sonunda, kendileri de teröre uğrarlar.

6. Teröre, polisiye veya bir zabıta olayı olarak bakmamak gerekir.

Terörizmin çözümünde ise, en iyi yol kısa vadede caydırıcı faktörleri esas alarak, uzun vadeli olarak düşünmek, eğitim ve kültür faktörlerini esas almak, ekonomik faktörlerle de desteklemek ve sabırlı olmaktır.

Terör yöntemi insanları acıya boğan, insanın duygularını hiçe sayan tüm insanlığa zarar veren, sonuçta da yarar sağlamayan bir olgudur.

KAYNAKLAR

- Adivar, A. A: Osmanlı Türklerinde İlim. Yükselen Matbaası. İstanbul. 1970.
- Ahmad, F.: İttihat ve Terakki. Hilal Matbaası. İstanbul 1971.
- Akad, M.J.: 20 yüzyıl Savaşları. Cilt: I-II. Zafer Matbaası. İstanbul. 1992.
- Akgönenç, O.: Rusya'nın Dış Politika Hedefleri, Avrasya Dosyası. Cilt 1, Sayı 1. Özkan Matbaası. Ankara. 1994.
- Aras, B.: İsrail'in Yeni Stratejisinde Orta Asya ve Kafkasya'nın Yeri. Avrasya Dosyası. Cilt 2, Sayı 4. Alıç Matbaası. Ankara. 1995-96.
- Akyol, T.: Sovyet Rus Stratejisi ve Türkiye. Cilt: I-II. Yüksel Matbaası, İstanbul. 1976.
- Alkan, M.N.: İran'ın Batı ile İlişkileri. Avrasya Dosyası. Cilt 2, Sayı 1. Alıç Matbaası. Ankara 1995.
- Altuğ, Y.: Çin Sorunu, Otağ Matbaası, İstanbul. 1977.
- Andican, A.: Türkistan Cumhuriyetleri ve Çin. Avrasya Dosyası. Cilt 2, Sayı 2. Alıç Matbaası. Ankara. 1995.
- Angın, A.: Dünya Politika Ansiklopedisi. Bahar Matbaası. İstanbul. 1967.
- Arsel, İ.: Arap Milliyetçiliği ve Türkler. Yükselen Matbaası. İstanbul. 1977.
- Aslan, Y.: Ermenistan Darboğazı. Avrasya Dosyası. Cilt 2, Sayı 4. Alıç Matbaası. Ankara. 1995-96.

- Aslan, Y.: İnan, Yakın-Uzak Komşumuz. Avrasya Dosyası. Cilt 2, Sayı 1. Alıç Matbaası. Ankara. 1995.
- Atatürk, M.K.: Söylev (Nutuk). Türk Dil Kurumu Yayınları. Genelkurmay Basımevi. Ankara. 1981.
- Aydemir, Ş.S.: Tek Adam. Cilt I-II-III. Yükselen Matbaası. İstanbul. 1971-1973.
- Aydınlık, A.: Batı Trakya Faciasının İç Yüzü. Akın Yayınları. İstanbul. 1971.
- Baby, J.: (Çeviren: Attila Tokatlı): Pekin-Moskova Çatışması. Erenler-Haşmet Matbaası. İstanbul. 1975.
- Bayur, H.: 20. Yüzyılda Türklüğün Tarih ve Acun Siyaseti Üzerindeki Etkileri. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1974.
- Bayur, H.: Türkiye Devletinin Dış Siyaseti. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara. 1973.
- Bayur, H.: Türk İnkılâbı Tarihi. Cilt III. Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara 1967.
- Bekar, O.: Çin ve Batı Türkistan. Avrasya Dosyası. Cilt 2, Sayı 2. Alıç Matbaası. Ankara 1995.
- Bettelheim, C.: (Çeviren: Y. Erşan): Çin'de Kültür Devrimi ve Endüstriyel Örgütlenme. Er-Tu Matbaası. İstanbul. 1970.
- Bayunağa, Y.: Türk-İslam Sentezi. Fatih Matbaası. İstanbul. 1970.
- Collins, L.: Lapierre, D.: (Çeviren: Aydın Emeç): Kudüs Ey Kudüs. Divan Matbaası. İstanbul. 1993.

- Çandar, C.: Direnen Filistin. Divan Matbaası, İstanbul, 1976.
- Dean, R. J.: Layman's Bible Book Commentary. Broadman Press. Nashville, Tennessee. U.S.A. 1983.
- Deutscher, İ.: (Çeviren: Rasih Güran): Troçki. Cilt I-II-III, Dilek Matbaası, İstanbul, 1974.
- Deutscher, İ.: (Çeviren: Selahattin Hilav): Stalin, Cilt I-II. Özyayın-Ülke matbaası, İstanbul, 1969.
- Durdular, E.: İran, Azerbaycan ve Ermenistan, Avrasya Dosyası. Cilt 2, Sayı 1. Alıç Matbaası, Ankara, 1995.
- Ergene, H. H.: Neden Hedef Türkiye, Odak Ofset Matbaacılık, Ankara, 1993.
- Ergil, D.: Türkiye'de Terör ve Şiddet, Çağ Matbaası, İstanbul, 1980.
- Evans, L.: (Çeviren: Tefvik Alanya): Türkiye'nin Paylaşılması, Baha Matbaası, İstanbul, 1972.
- Fevzioğlu, T.: Aysan, M., Eroğlu, H., Giritli, İ., Gönübol, M.: Atatürk Yolu, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara, 1987.
- Fikri, B.: Balkanlarda Tedhiş ve Gerilla, Grebene-Met/Er. Matbaası, Ankara, 1976.
- Giritli, İ.: Neden NATO'ya Evet. Baha Matbaası, İstanbul, 1968.
- Giritli, İ.: Kara Altın Kavgası. Petrol ve Politika, Ünal Matbaası, İstanbul, 1978.
- Gorbaçov, M. S.: (Çeviren: İmran Yıldırım): Dünya'yı Sarsan Üç Gün. Real Matbaası, İstanbul, 1991.

- Gorbaçov, M. S.: (Çeviren: Kasım Yargıcı): Perestroika, Ülkemiz ve Dünya İçin Yeni Düşünce, Şefik Matbaası, İstanbul, 1988.
- Gorbaçov, M. S.: (Çeviren: Azer Yaran): Rapor Şahin Matbaası, Ankara, 1988.
- Gökalp, Z.: Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak, Sebil Matbaası, İstanbul, 1976-1992.
- Gürsel, H. F.: Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri, Baha Matbaası, İstanbul, 1968.
- Hatemi, H.: Türk-İran İlişkileri, Avrasya Dosyası, Cilt 2, Sayfa 2, Alıç Matbaası, Ankara, 1995.
- Heykel, M. H.: 1873 Arap-İsrail Savaşı ve Ortadoğu, Zafer Matbaası, İstanbul, 1977.
- Hüseyini, M. R.: (Çeviren: Ahmet Hamdi Akseki): İslam'da Birlik ve Fıkıh Mezhepleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1974.
- Kaddafi, M.: Görüşlerim. Murat Matbaası, İstanbul, 1975.
- Kahramanyol, M.: Türk Hakları, Ahmet Yesevi Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1995.
- Karaca, K.: Milliyetçi Türkiye, Eskin Matbaası, İstanbul, 1972.
- Karabekir, K.: İstiklal Harbimiz, Yönet Matbaası, İstanbul, 1989.
- Karal, E. Z.: Atatürk'ten Düşünceler, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara, 1969.
- Karal, E. Z.: Osmanlı Tarihi Cilt VI, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1976.

- Kaşgarlı, M. A.: Kilikya Tabi Ermeni Baronluğu Tarihi, Altıncioğlu Matbaası, Ankara, 1990.
- Kaya M.: Düşünceler, Cilt I. İmaj Yayınevi, Ankara, 1996.
- Kayabalı, İ.; Arslanoğlu, C.: Orta Asya Türklüğünün Tarihi ve Bugünkü Durumu, Çağ Matbaası, Ankara, 1978.
- Kılınç, U.: Batı Avrupa Birliği, Avrasya Dosyası, Cilt 1, Sayı 2. Denge Matbaası, Ankara, 1994.
- Kirişci, K.: Türkiye ve Kürt Güvenlik Bölgesi, Avrasya Dosyası, Cilt 3, Sayı 1. Alıç Matbaası, Ankara, 1996.
- Kirişcioğlu, F.: Suriye Türkleri, Avrasya Dosyası, Cilt 2, Sayı 3. Alıç Matbaası, Ankara, 1995.
- Kocaoğlu, M.: Ortadoğu Kürt Kumarı, Avrasya Dosyası, cilt 2. Sayı 2. Alıç Matbaası, Ankara, 1995.
- Köni, H.: Türk-Alman İlişkileri, Avrasya Dosyası, cilt 1, Sayı 2. Denge Matbaası, Ankara, 1994.
- Köni, H.: Günümüzde Rus Milliyetçiliği, Avrasya Dosyası, Cilt 1. Sayı 1. Özkan Matbaacılık, Ankara, 1994.
- Köni, H.: Büyük Suriye Projesinin Tarihi Gelişimi, Avrasya Dosyası, Cilt 2. Sayı 3. Alıç Matbaası, Ankara, 1995.
- Kutluay, Y.: Siyonizm ve Türkiye, İleri Sanat Matbaası, İstanbul, 1973.
- Mansel, A. M.: Ege Yunan Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1971.

- Marks, K., Engels, F.: (Çeviren: Mümtaz Yavuz) Manifesto, Erenler Doyuran Matbaası, İstanbul, 1976.
- Mehmet Arif Bey.: Başımıza Gelenler, İrfan Matbaası, İstanbul, 1973.
- Meram, A.K.: Türk-Rus İlişkileri Tarihi, Yaylacık Matbaası, İstanbul 1969.
- Naci, F.: Atatürk'ün Temel Görüşleri, Yelken Matbaası, İstanbul. 1974.
- Nalbantoğlu, M.: Türklere Karşı Ermeni Vahşeti, Tercüman Yayınları, İstanbul, 1992.
- Oran, B.: Çekiç Güç ve Kürt Devleti, Avrasya Dosyası, Cilt 3. Sayı 1. Alıç Matbaası. Ankara, 1996.
- Orkun, H. N.: Türkçülüğün Tarihi, Çağ Matbaası, Ankara, 1977.
- Özbudun, E.: Ortadoğu'da Demokrasi Olasılıkları, Avrasya Dosyası, Cilt 2. Sayı 1. Alıç Matbaası, Ankara, 1995.
- Özdağ, M.: Türkiye'nin Asya Politikası, Avrasya Dosyası, Cilt 1. Sayı 2. Denge Matbaası, Ankara, 1994.
- Özdağ, Ü.: PKK ve Kuzey Irak. Avrasya Dosyası, Cilt 3. Sayı 1. Alıç Matbaası, Ankara, 1996.
- Öznel, E.: Makedonya Yunan Değildir, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1993.
- Peyrefitte, A.: Çin Uyanınca, Cilt I-II. Doyuran Matbaası, İstanbul, 1975.
- Rışvanoğlu, M.: Doğu Aşiretleri ve Emperyalizm. Sebil Matbaası, İstanbul, 1975.

- Sagadeev, A.: Rusya ve Büyük Güç İdeolojisi, Avrasya Dosyası, Cilt 1. Sayı 1. Özkan Matbaacılık, Ankara, 1994.
- Salışık, S.: Tarih Boyunca Türk-Yunan İlişkileri ve Etnik-i Etery, Ar Matbaası, İstanbul, 1968.
- Saray, M.: Rusya'nın Türk İllerinde Ya yılması, Güryay Matbaası, İstanbul, 1975.
- Selçuk, İ.: Sovyetler-İran, Amerikan İzlenimleri, Yükselen Matbaası, İstanbul, 1976.
- Sertcan, S.: Terörizmin Tarihi ve Ülkelerdeki Mücadele Yöntemleri İle Birlikte Alınan Tedbirler, Silahlı Kuvvetler Dergisi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1995.
- Stankoviç, S.: Rusya Kendisini Arıyor, Avrasya Dosyası, cilt 1. Sayı 1. Özkan Matbaacılık, Ankara, 1994.
- Şimşir, N.B.: Ege Sorunu, Cilt I. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1976.
- Taneri, A.: Kürtler, Doğuş Matbaası, Ankara, 1976.
- Taneri, A.: Türk Kavramının Gelişmesi, Ankara, Üniversitesi, Basımevi, Ankara, 1983.
- Tanyu, H.: Tarih Boyunca Yahudiler ve Türkler, Mine Matbaası, İstanbul, 1977.
- Taşkıran, C.: Ermeni-Azeri Çatışması, Avrasya Dosyası, cilt 2. Sayı 4. Alıç Matbaası, Ankara, 1995-96.
- Turan. Ö.: Irak Anayasalarında Azınlık Hakları, Avrasya Dosyası, cilt 3, Sayı 1. Alıç Matbaası, Ankara, 1996.

- Türk Dünyası El Kitabı, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1976.
- Türkiye'de Terör (Abdi İpekçi semineri), Ağaoğlu Matbaası, İstanbul, 1976.
- Uras, E.: Tarihte Ermeniler ve Ermeni Meselesi, Gün-Matbaası, İstanbul, 1976.
- Uzunçarşılı, İ.H.: Osmanlı Tarihi, Cilt I-II. Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara, 1975.
- Ülker, İ. Baas Partisi İdeolojisi, Avrasya Dosyası, Cilt 2. Sayı 3. Alıç Matbaası, Ankara, 1995.
- Yaman, A.: Ermeni meselesi ve Türkiye, Otağ Matbaası, İstanbul, 1973.
- Yavuz, A. F.: Kuran-ı Kerim ve Meali Alisi, Sönmez Matbaası, İstanbul, 1976.
- Zedung, M.: (Çeviren: Meriç Özeller, Aydınlık Yayınları): Seçme Eserler, Cilt I. Matbaa-13. İstanbul, 1975.
- Zedung, M.: (Çeviren: M. Akif Genç-Aydınlık Yayınları): Seçme Eserler, Cilt II. Arpaz Matbaası, İstanbul, 1975.
- Zedung, M.: (Çeviren: Doğan Yurdakul-Aydınlık Yayınları), Seçme Eserler, Cilt IV. Ertur-Haşmet Matbaası, İstanbul, 1977.